

วิทยานิพนธ์

ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ
ประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

IMPACTS OF URBAN GROWTH ON PEOPLE'S WAY OF
LIFE IN PERIPHERY OF PHITSANULOK
MUNICIPALITY AREA

นางสาวสุกัญญา แดงเรือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2550

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์)
ปริญญา

สังคมวิทยาประยุกต์

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนใน
ชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

Impacts of Urban Growth on People's Way of Life in Periphery of Phitsanulok
Municipality Area

นามผู้วิจัย นางสาวสุกัญญา แดงเรือง

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก (รองศาสตราจารย์ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (รองศาสตราจารย์ปภาณี จิตวัฒนา, สค.ม.)

หัวหน้าภาควิชา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัมพร สุคันธวิช, M.S.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์วินัย อัจฉกหาญ, M.A.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขต
เทศบาลนครพิษณุโลก

Impacts of Urban Growth on People's Way of Life in Periphery of Phitsanulok
Municipality Area

โดย

นางสาวสุกัญญา แดงเรือง

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์)
พ.ศ. 2550

สุกัญญา แดงเรือง 2550: ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาประยุกต์) สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์
ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, Ph.D. 107 หน้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลง
ประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ผลกระทบ
ของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาล
ด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีที่ใช้ใน
การศึกษาค้นคว้านี้เป็นแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยามนุษย์อันเป็นการศึกษาโครงสร้างชุมชน โดยการ
วิเคราะห์ถึงการกระจายของบุคคล กลุ่มและบริการต่างๆไปตามพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองและนอกเขต
ชุมชนเมืองประกอบกับทฤษฎีชุมชนที่มีแนวคิดด้านชุมชนพื้นบ้านและชุมชนเมือง

ผู้ศึกษาทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิทางด้านประชากรจากสำนักงาน
สถิติแห่งชาติ และข้อมูลปฐมภูมิด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน
นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 14 ชุมชน แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ใช้
แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน จำนวน 366 คน สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก

ผลการศึกษสรุปได้ว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครลดลง ขณะที่
นอกเขตเทศบาลนครมีอัตราที่เพิ่มขึ้น โดยศึกษาการเจริญเติบโตของเมืองควบคู่กับมีผลกระทบ
ต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจและสังคมพบว่า มีผลกระทบด้านเศรษฐกิจร้อยละ 51.1
ด้านสังคมร้อยละ 55.5 การทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัย
เศรษฐกิจ-สังคม พบว่า มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้านเศรษฐกิจและสังคม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้นยังไม่ได้รับการแก้ไขเพราะ
ขาดมาตรการที่แน่ชัดจากทุกภาคส่วนในการแก้ปัญหา ดังนั้นจึงควรนำข้อเสนอแนะในการ
แก้ ปัญหาไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนต่อไป

Sukanya Dangruang 2550: Impacts of Urban Growth on People's Way of Life in Periphery of Phitsanulok Municipality Area. Master of Arts (Applied Sociology), Major Field: Applied Sociology Department of Sociology and Anthropology. Thesis Advisor: Associate Professor Narong Srisawas, Ph.D. 107 pages.

This research aims for studying the urban growth and population change in Phitsanulok municipality and the suburban, moreover; this growth has influenced on people's way of life in periphery of phitsanulok municipality area which is about economics and society, includes problems and suggestions of the development. The theory of this study concerns the idea of human ecology focusing on community structure that is the individual or group spreading analysis and service through the city and urban area. Also, it includes the theory on local community and the suburb one.

Quantitative research was conducted by using the secondary data of population from the National Statistical Office. Furthermore, primary data was gathered form one with the technique of the suburb population survey analysis with the people in 14 communities who lived outside the municipality. The multi-stage random was used by collecting data from questionnaire of respondents the 366 of households. The statistic was presented in percentage, average, and standard deviation. The hypothesis was tested by logistic regression analysis.

The results were summerized that the ratio of population in municipality was decreased but was increased in the suburban. The urban growth has influenced on the people's economic way of life about 51.1 %, influenced on the people's society about 55.5 %. However the test of hypothesis found that personal factors and social- economic factors has influenced on people's economic and social way of life the sigfinicance at the level of .05. The situation of community problem is lack of concreat solution, so should bring the suggestions for urban development sustainably .

Student's signature

Thesis Advisor's signature

____ / ____ / ____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างสูงยิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ปัทมา ฐิตินา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไสวตรี ณ ถลาง และที่สำคัญ ศาสตราจารย์ดร. ปราโมทย์ ประสาทกุล ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำตลอดจนให้ความช่วยเหลือ และเสียสละเวลาตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์

ขอขอบคุณอาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานชิ้นนี้ รวมทั้งผู้เขียนตำรา เอกสารบทความต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและนำมาอ้างอิงในงานวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนที่ทำให้งานวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สมบูรณ์

ขอพระคุณบิดา มารดา ตา ยาย พี่ น้อง เพื่อนๆ สังคมวิทยาประยุกต์รุ่นที่ 13 ที่ได้ให้กำลังใจ อันสำคัญและให้ความช่วยเหลือในช่วงของการศึกษาและทำการวิจัย

คุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแด่ บิดา มารดา ครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

สุกัญญา แดงเรือง

พฤษภาคม 2550

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
การเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากร	
ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก	7
ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของเมือง	12
แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากการเจริญเติบโต	
ของเมือง	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
กรอบแนวคิดในการวิจัย	30
สมมติฐานการวิจัย	31
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	32
ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง	32
การสุ่มตัวอย่าง	32
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
การทดสอบเครื่องมือ	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
การวิเคราะห์ข้อมูล	39
สถิติที่ใช้ในการวิจัย	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	42
ผลการวิจัย	42
ข้อวิจารณ์	70
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	77
สรุปผลการศึกษา	77
ข้อเสนอแนะ	79
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	82
ภาคผนวก	88
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	89
ภาคผนวก ข ข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา	98
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	107

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ชื่อตำบล หมู่บ้านและจำนวนครัวเรือนทั้งหมด	34
2	ชื่อตำบล หมู่บ้านและจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล	36
3	จำนวนประชากรและอัตราการเปลี่ยนแปลงในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกปีพ.ศ.2544-2548	43
4	จำนวนประชากรในชุมชนที่ศึกษาปีพ.ศ.2545-2549	44
5	จำนวนพื้นที่ความหนาแน่นและอัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่น ของประชากรในชุมชนที่ศึกษาปีพ.ศ.2545-2549	46
6	จำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	48
7	จำนวนและร้อยละของการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง	51
8	จำนวนและร้อยละของสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง	51
9	ระดับของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจและสังคม	53
10	จำนวนและร้อยละของข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกแยกรายข้อ	54

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
11	จำนวนและร้อยละของข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้านเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ระดับมาก 10 ลำดับรายชื่อ	58
12	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรอิสระ	61
13	การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม	64
14	การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านสังคมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม	65

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาของจังหวัดพิษณุโลก	4
2	พื้นที่บริเวณสี่แยกอินโดจีน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	10
3	เส้นทางคมนาคมจังหวัดเครือข่ายสี่แยกอินโดจีน	11
4	กรอบแนวคิดในการวิจัย	30
5	เขตพื้นที่ที่ทำการศึกษาตามเส้นทางคมนาคม	33
6	การกระจายตัวของประชากรตามเส้นทางคมนาคม	45

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตของเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมาตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2506 - 2509) ในการพัฒนาประเทศประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรอยู่ในอัตราสูงถึงร้อยละ 3.0 ทำให้การเจริญเติบโตของเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทเข้าสู่เมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวงและเป็นเอกนคร (primate city) ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการกลายเป็นเมือง (urbanization) ในกรุงเทพฯ สูง ทำให้กรุงเทพฯ มีประชากรขนาดใหญ่ ความหนาแน่นของประชากรสูง และมีความแตกต่างหลากหลายของประชากรเมืองมากขึ้น

กระบวนการกลายเป็นเมืองของกรุงเทพฯ ผ่อนคลายลง เมื่อรัฐบาลได้รวมกรุงเทพฯ และธนบุรีเข้าด้วยกันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 (พ.ศ.2515 - 2519) เรียกว่า “กรุงเทพมหานคร” เมื่อพ.ศ. 2515 ทำให้นครหลวงมีพื้นที่ขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมและสามารถรองรับประชากรเมืองและประชากรชนบทที่ย้ายถิ่นเข้าสู่นครหลวงเพิ่มขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตของเมืองในจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทยก็เป็นที่ไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 - 2524) ที่กำหนดให้มีการพัฒนาเมืองหลักในภูมิภาคให้เป็นศูนย์กลางการกระจายความเจริญด้านเศรษฐกิจและสังคมไปสู่ชนบทไม่ว่าจะเป็นการกระจายทางด้านอุตสาหกรรม การลงทุนภายในประเทศและต่างประเทศ และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ก็เน้นการพัฒนาเมืองรองและชุมชนควบคู่กันไปเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายของประชากรในอนาคต (สุนันทา สุวรรณม และคณะ, 2531)

การเคลื่อนย้ายของประชากรในประเทศกำลังพัฒนาเช่นประเทศไทยเป็นไปตามทฤษฎีการเคลื่อนย้ายของ Zelinsky (1971) ที่ในเขตเมืองอันเป็นศูนย์กลางความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจะมีการเคลื่อนย้ายของประชากรสูงและจะลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ในชุมชนนอกเขตเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรม

การพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนนอกเขตเมืองดังกล่าวแล้ว ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 4 และ 5 ทำให้จังหวัดพิษณุโลกมีการเจริญเติบโตของเมืองสูงสุดจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือตอนล่าง ทั้งมีการขยายตัวของหน่วยธุรกิจ การค้าและอุตสาหกรรม เช่น ศูนย์การค้า การก่อสร้างบ้านจัดสรร สถาบันการศึกษาชั้นอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา เป็นต้น ออกไปสู่ชุมชนรอบนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเพื่อลดการกระจุกตัวของหน่วยทางนิเวศวิทยาในพื้นที่เขตเมือง

ประกอบกับการที่รัฐบาลจัดทำนโยบายสี่แยกอินโดจีนซึ่งมีจังหวัดพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่ตั้งด้านกายภาพเหมาะกับการเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยมีแนวทางการพัฒนาเส้นทางคมนาคมจากพิษณุโลก-นครสวรรค์เชื่อมผ่านไปเชียงรายได้เชื่อมกับพม่า ถนนจากพิษณุโลกไปยังสุโขทัย จังหวัดตากอำเภอแม่สอดและถนนจากพิษณุโลกไปยังเพชรบูรณ์ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ มุกดาหาร ซึ่งถนนต่างๆ เหล่านี้ได้เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้านคือ พม่า ไทย ลาว เวียดนาม ทำให้จังหวัดพิษณุโลกได้เตรียมโครงการรองรับยุทธศาสตร์การพัฒนาสี่แยกอินโดจีน โดยมีการจัดตั้งจุดพักรถบรรทุกและรถยนต์โดยสาร เพื่อเป็นศูนย์กลางขนส่ง - ขนถ่ายสินค้าและผู้โดยสารของจังหวัดพิษณุโลก จัดตั้งศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเพื่อรองรับการประชุมระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับนานาชาติ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก, 2549) จึงทำให้จังหวัดพิษณุโลกมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้า การบริการและเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน เร่งพัฒนาเส้นทางคมนาคมไปสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน และพัฒนาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรมก่อให้เกิดการขยายเมืองพิษณุโลกอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่ความเป็นเมืองสูง

ความเป็นเมืองสูงจะส่งผลให้พื้นที่ชุมชนรอบนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นพื้นที่ที่ได้รับแรงกดดันจากการขยายตัวเมืองและการเปลี่ยนแปลงมาก สิ่งนี้ย่อมมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในบริเวณนั้นๆ เพราะความเป็นเมืองจะส่งผลกระทบต่อนุชย์ทั้งทางบวกและทางลบ ผลทางบวกคือการมีชีวิตที่ดีขึ้น โอกาสการหางานทำ หารายได้เพิ่ม ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ได้รับการศึกษาสูง มีแบบแผนชีวิตใหม่ ฯลฯ แต่ผลทางลบคือ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อาทิ ที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรมและแออัด ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหามลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ความแปลกแยก ความขัดแย้ง และความรุนแรงในสังคมทำให้ผู้คนเกิดความเครียดซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและความสงบสุขของชุมชน ดังนั้นการศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจึงเป็นแนวทางศึกษาว่าประชาชน

ในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตของเมืองของจังหวัดหรือไม่ อย่างไรเพื่อเป็นมาตรการในการปรับปรุงชุมชนรอบนอกและหาแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้ชุมชนนอกเขตเทศบาลนครเป็นชุมชนที่น่าอยู่อาศัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ขอบเขตการวิจัย

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ที่จะศึกษาคือลักษณะของการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครและชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และแนวทางการพัฒนาชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกโดยใช้แนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยามนุษย์และแนวคิดเรื่องชุมชน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ จะทำการศึกษาชุมชนที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 14 ตำบล ดังนี้ ตำบลจอมทอง ตำบลปากโทก ตำบลบ้านกว้าง ตำบลหัวรอ ตำบลดอนทอง ตำบลพลายชุมพล ตำบลสมอแข ตำบลบ้านคลอง ตำบลอรัญญิก ตำบลวัดจันทร์ ตำบลท่าทอง ตำบลบึงพระ ตำบลท่าโพธิ์ และตำบลวัดพริก แสดดงดงภาพ

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่ศึกษาของจังหวัดพิษณุโลก

ที่มา: เทศบาลนครพิษณุโลก (2549)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะได้ประโยชน์หลายประการดังต่อไปนี้

1. ได้รับความรู้และความเข้าใจด้านการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครและชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จะมีประโยชน์ทางด้านการวางแผนพัฒนาเมืองและชุมชนนอกเขตเทศบาลต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองในเชิงบูรณาการอย่างต่อเนื่อง

2. ได้รับความรู้และความเข้าใจด้านผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนนอกเขตเทศบาลที่ส่วนใหญ่ยังเป็นชุมชนเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรชาวชนบทผู้ยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา

บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลเมืองต่อไป

นิยามศัพท์

ผลกระทบ หมายถึง การเจริญเติบโตของเมืองที่ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนที่วัดได้ด้วยค่าคะแนนเฉลี่ยความคิดเห็นของประชาชนที่อยู่รอบนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจากแบบสอบถามวัดผลกระทบการเจริญเติบโตของเมือง

การเจริญเติบโตของเมือง หมายถึง การที่พื้นที่เมืองขยายตัวรุกเข้าไปในเขตชนบทอันเนื่องมาจากแผนพัฒนาและการเพิ่มขึ้นของประชากรส่งผลให้พื้นที่นั้นกลายเป็นสภาพเมืองขึ้นมา ความเป็นอยู่ของประชาชนมีรูปแบบผิดไปจากเดิม เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงประชากรทางด้านขนาด ความหนาแน่น ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันของประชาชนที่อยู่รอบนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ชุมชนนอกเขตเทศบาลนคร หมายถึง พื้นที่ส่วนที่อยู่รอบๆเมืองใหญ่หรือเมืองเล็กที่ได้รับผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเมืองในที่นี้หมายถึง เขตพื้นที่ 14 ตำบลของอำเภอเมืองพิษณุโลก

ระดับการศึกษา หมายถึง จำนวนชั้นปีจริงที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับในระบบการศึกษา

อาชีพ หมายถึง งานที่ทำเป็นประจำและก่อให้เกิดรายได้โดยใช้ระยะเวลาในการทำงานมากที่สุดในรอบปี

รายได้ หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับเป็นตัวเงินจากการประกอบอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะครัวเรือนของประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกที่ประกอบด้วยชายและหญิงที่เป็นคู่สมรสหนึ่งกับบุตรที่ยังไม่ได้แต่งงานให้เป็นรูปแบบ

ครอบครัวเดี่ยว ส่วนครอบครัวขยายนั้นจะประกอบด้วยสมาชิกที่ขยายออกไปจากครอบครัวเดี่ยว คือ การเพิ่มจำนวนคู่สมรส หรือขยายโดยมีคนหลายรุ่นหลายอายุอาศัยอยู่ร่วมกัน

ขนาดครอบครัว หมายถึง จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกที่มี 1-5 คนกำหนดให้มีขนาดเล็ก และสมาชิกในครอบครัวมีจำนวน 5 คนขึ้นไป กำหนดให้เป็นขนาดใหญ่

การเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง การที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นในแถบที่พักอาศัยของประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง พื้นที่ที่ใช้ในการทำประโยชน์หรือทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งมีประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเป็นเจ้าของ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในชุมชนรอบนอกเขตเทศบาลเมืองพิษณุโลกนั้นได้ทำการศึกษา เก็บรวบรวมและตรวจเอกสาร ด้านแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำมาเป็นกรอบสำหรับดำเนินการวิจัย ครั้งนี้ 4 ประเด็นประกอบด้วย

1. การเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก
2. ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากการเจริญเติบโตของเมือง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากร ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

เมืองสองแควหรือนครพิษณุโลกเป็นชุมชนเมืองเก่าที่ปรากฏมาแต่สมัยอดีต โดยเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย เป็นศูนย์กลางการบริหารทำหน้าที่ป้องกันกรุงสุโขทัยจากการคุกคามของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยอยุธยาเมืองสองแควดำรงฐานะเป็นราชธานีของหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองบ้านเมืองโดยตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางยกฐานะเมืองสองแควเป็นเมืองหลวงและเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองพิษณุโลก ครั้นเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่าครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310) ความสำคัญของเมืองพิษณุโลกก็ได้ลดน้อยลงเพราะพระนเรศวรยกภูเกราชของไทยที่เสียให้แก่พม่าและถือเป็นเมืองเอกทางเหนือเมื่ออยุธยาเป็นเอกราชแล้ว เมื่อถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รวมอำนาจไว้ในส่วนกลางและทรงจัดตั้งมณฑลขึ้นและพิษณุโลกก็เป็น 1 ใน 3 มณฑลที่จัดตั้ง ครั้นมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 พิษณุโลกจึงกลายสภาพเป็นจังหวัดและในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2478 ได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาลเมืองพิษณุโลก (สุนันทา สุวรรณม และคณะ, 2531) ปัจจุบันจังหวัดพิษณุโลกถูกยกระดับเป็นเทศบาลนครเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2542

จากสภาพพื้นที่โดยทั่วไปของเมืองพิษณุโลกมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ทิศเหนือติดกับจังหวัดอุตรดิตถ์และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ติดจังหวัดพิจิตร ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์และทิศตะวันตกติดกับจังหวัดกำแพงเพชรและสุโขทัย ทางตอนเหนือและตอนกลางของจังหวัดเป็นเทือกเขาสูงและที่ราบสูง พื้นที่ทางตอนกลางลงมาทางใต้เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำน่านไหลผ่านตัวเมืองจากเหนือลงใต้ แบ่งตัวเมืองออกเป็นสองฝั่งแม่น้ำ มีสะพานเป็นตัวเชื่อมระหว่างสองฝั่ง ต่อมาเมื่อจังหวัดพิษณุโลกถูกกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางการบริหารของภาคเหนือตอนล่าง ความเจริญเติบโตของพิษณุโลกจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงหลายๆ อย่างเกิดขึ้นทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม ส่งผลต่อการลงทุนด้านสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน มีสิ่งก่อสร้าง เช่น ร้านค้า อาคารพาณิชย์ อาคารสำนักงาน โรงแรม ห้างสรรพสินค้า โรงพยาบาล บ้านจัดสรร ตลาด สถานบันเทิง โดยเฉพาะบริเวณถนนบรมไตรโลกนาถ ถนนเอกาทศรถ และถนนศรีธรรมปฏิภัก ซึ่งเป็นบริเวณที่มีการจราจรคับคั่งค่อนข้างสูง ยิ่งภายในเขตเทศบาลนครรวมถึงบริเวณสองฝั่งแม่น้ำน่านจะมีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นและกระจายออกไปสู่ภายนอกโดยมีการตั้งบ้านเรือนไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลักตลอดแนวอย่างต่อเนื่อง การจัดการปัญหาการพัฒนาโครงข่ายของถนนก็ต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพเพราะทั้งหมดก็เป็นไปเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชากรและเพื่อรองรับกับจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น จากสมุดสถิติรายปีประเทศไทยระบุความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรเพิ่มขึ้น เช่น ในปี พ.ศ. 2538 ก่อนการจัดตั้งเป็นเทศบาลนคร ความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 78 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2538) ในปี พ.ศ. 2545 ความหนาแน่นเป็น 80 คนต่อตารางกิโลเมตร (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545) ประกอบการใช้พื้นที่ที่เชื่อมโยงระหว่างเขตเทศบาลกับภายนอกเขตเทศบาลนครยังขาดการวางแผนจึงจำเป็นที่ทั้งภาครัฐและเอกชนจะดำเนินการและจัดการอย่างเหมาะสม

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาโดยสำนักงานโยธาธิการและผังเมือง (2548) จึงเน้นการพัฒนาพื้นที่ การดำรงรักษาเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทโดยกำหนดพื้นที่ดังกล่าวที่อยู่ในแผนการพัฒนาสี่แยกอินโดจีนครอบคลุม 14 ตำบล คือ ตำบลจอมทอง ตำบลปากโทก ตำบลบ้านกร่าง ตำบลหัวรอ ตำบลดอนทอง ตำบลพลายชุมพล ตำบลสมอแข ตำบลบ้านคลอง ตำบลรัษฎา ตำบลวัดจันทร์ ตำบลท่าทอง ตำบลบึงพระ ตำบลท่าโพธิ์ และตำบลวัดพริก และย่านกลางเมืองที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา ให้เกิดการจัดโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับความต้องการพื้นฐานอย่างครบถ้วน ประกอบด้วยระบบไฟฟ้า ประปา การระบายน้ำ ระบบการขนส่งสาธารณะ โรงเรียนระดับอนุบาล และประถมศึกษา รวมทั้งพื้นที่โล่งสาธารณะเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จากวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกโดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งได้รับมอบหมายงานด้าน

ท้องถิ่นให้จังหวัดเป็น “พิษณุโลก: เมืองบริการสี่แยกอินโดจีน” ที่ระบุไว้ในยุทธศาสตร์จังหวัดโดยมุ่งเน้นการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองบริการที่หลากหลาย (service city) และมีความปลอดภัย (safety city) โดยมีเป้าประสงค์ในการพัฒนา คือ

1. เป็นศูนย์กลางการบริการขนส่งสินค้า ผู้โดยสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. เป็นศูนย์กลางการบริการทางด้านสุขภาพที่ได้มาตรฐาน
3. ภาครัฐและเอกชนมีการบริการที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพ
4. เกษตรกรและองค์กรเกษตร มีการจัดการ การผลิต และการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพตามความต้องการของตลาด
5. เป็นศูนย์กลางด้านการค้าและการเงินของภาคเหนือตอนล่าง
6. เป็นศูนย์กลางจัดการประชุมภาคเหนือตอนล่างและระดับประเทศ ตลอดจนการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด
7. เป็นเมืองที่มีความสะอาด สวยงาม ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

โอกาสในการพัฒนาจังหวัดพิษณุโลกให้เป็นเมืองเพื่อการบริการนั้นมีความเหมาะสมจากทำเลที่ตั้งของจังหวัด การกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาด้านสุขภาพและการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความหลากหลายในการเป็นเมืองบริการ การปรับปรุงสนามบินพิษณุโลกเป็นสนามบินนานาชาติ เพื่อรองรับกิจกรรมการบริการสู่ความเป็นสากล โครงการพัฒนาศักยภาพโรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลกเป็นศูนย์แพทย์ขนาดใหญ่เขตภาคเหนือตอนล่าง และโครงการที่สนับสนุนการพัฒนาด้านสาธารณสุขให้สามารถรองรับการให้บริการกับประเทศเพื่อนบ้านและไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังอันเป็นปรากฏการณ์การขยายเมืองที่เกิดขึ้นในจังหวัดพิษณุโลก

นโยบายสี่แยกอินโดจีนที่เชื่อมโยงสามารถกระจายสินค้าต่อไปต่อในภูมิภาคไป 4 ประเทศ คือ พม่า ลาว และเวียดนาม ในแผนแม่บทของสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ ได้บรรจุถึงจังหวัดในสี่แยกอินโดจีนต้องพัฒนาไปสู่ฮับ-อินเตอร์เนชันแนล หนึ่งในแผนงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พิชณุโลกที่จะก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสารและรับ – ส่งสินค้าบริเวณสี่แยกอินโดจีน ต.สมอแข อ.เมือง พิชณุโลก เพื่อยกระดับเมืองพิจนุโลกรองรับการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน ล่าสุดแผนงานดังกล่าวของ อบจ.พิจนุโลก ยังอยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมงานและศึกษาความเป็นไปโดยต้องคำนึงถึงโครงสร้างถนน ระบบประปา บำบัดน้ำเสีย ผลกระทบที่ตามมาหลังการก่อสร้าง บริเวณที่จังหวัดพิจนุโลกเชื่อมโยงกับทุกภูมิภาคโดยอาศัยเส้นทางคมนาคมเครือข่ายไปยังจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาคเดียวกัน แสดงดังภาพ

ภาพที่ 2 แสดงพื้นที่บริเวณสี่แยกอินโดจีน ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิจนุโลก
ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2550)

ภาพที่ 3 แสดงเส้นทางคมนาคมจังหวัดเครือข่ายสี่แยกอินโดจีน

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2550)

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดแผนการใช้ที่ดินในอนาคตเพื่อป้องกันปัญหาการขยายตัวเมืองไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม ดังนี้ (การเคหะแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2549)

1. พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเทศบาลนครพิษณุโลก (บริเวณตำบลบ้านคลอง) ให้เป็นแหล่งเกิดงานและสถาบันการศึกษา
2. พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของเทศบาลนครพิษณุโลก ระหว่างทางหลวงหมายเลข 117 กับริมแม่น้ำน่าน (ตำบลบ้านคลอง) พิบูลสงคราม (ทุ่งทะเลแก้ว) ได้โดยสะดวก นอกจากนี้สะพานข้ามแม่น้ำแห่งใหม่ (สะพานสุพรรณกัลยา) ยังช่วยให้เดินทางเข้าสู่บริเวณใจกลางเมืองและแหล่งงานได้สะดวกมากขึ้นอีกด้วย

3. พื้นที่ทางด้านทิศใต้ของเทศบาลนครพิษณุโลก (บริเวณถนนบึงพระจันทร์) สามารถเชื่อมต่อถนนสายหลักของเมือง 2 เส้น ได้แก่ ถนนบรมไตรโลกนาถและทางหลวงสายพิษณุโลก-บึงพระ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงเพราะใกล้สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีอยู่แล้ว

4. พื้นที่บริเวณโดยรอบมหาวิทยาลัยนเรศวร (ตำบลท่าโพธิ์) เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยอย่างต่อเนื่อง

5. พื้นที่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเทศบาลนครพิษณุโลก (บริเวณที่ว่างถัดจากวัดอรัญญิกออกไปจนถึงคลองโคกข้าง) เป็นพื้นที่ว่างขนาดใหญ่ สามารถเข้าถึงแหล่งงานต่างๆ ได้สะดวกทั้งศูนย์ราชการแห่งใหม่ โรงงานอุตสาหกรรมที่กระจายตามโครงข่ายการคมนาคมแต่ปัญหา คือเป็นพื้นที่ต่ำอาจเกิดน้ำท่วมได้

6. พื้นที่ด้านตะวันออกของเทศบาลนครพิษณุโลก (บริเวณคลองโคกข้าง) ใกล้แหล่งศูนย์การค้าขนาดใหญ่ มีโครงข่ายคมนาคมและระบบสาธารณูปโภคที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ผลของการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลต่อพื้นที่ภาคการเกษตรมีน้อยลงเพราะเป็นจังหวัดที่ทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ แต่การลงทุนด้านต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ทั้งที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชน ดึงดูดแรงงานจากจังหวัดโดยรอบให้เข้ามาสู่แหล่งงานในจังหวัด นำมาซึ่งการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตของเมืองอย่างต่อเนื่องในอัตราเร่งสูง มีแนวโน้มของการเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น และสะท้อนไปยังวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอีกด้วย

ความหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของเมือง

ความหมายของเมือง

จากการศึกษาคำว่า “เมือง” ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า เขตหรือแดนซึ่งเป็นชุมชนและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดซึ่งครั้งก่อนถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 875) ซึ่งการเกิดขึ้นของเมืองนั้นต้องมาจากปัจจัยหลายๆด้านประกอบกันคือ มีขอบเขตที่ชัดเจน ขอบเขตต่างๆ เป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของประชากรแต่ละคนที่ประกอบอาชีพแตกต่างกันไปตามความถนัดและความสามารถ

ของตน เมื่อประชากรรวมตัวกันมากเข้าจึงเกิดการคิดค้นสิ่งต่างๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการ เบื้องต้นและอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ เมื่อสิ่งเหล่านี้ผุดขึ้นเรื่อยๆ ก็กลายเป็นศูนย์รวมด้านการค้า อุตสาหกรรมและการศึกษา

ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งหากมีการขยายตัวเมืองออกไปเรื่อยๆ และเมื่อพื้นที่นั้นมีความแออัดก็เกิดการขยายตัวออกไปอีกนี่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา อันเนื่องมาจากการขยายตัวของประชากรในเขตชนบท อัตราการเกิดสูงกว่าอัตราการตายและอัตราการเกิดในเขตเมืองต่ำกว่าในเขตชนบทเพราะความเจริญทางสาธารณสุข แต่ในประเทศพัฒนาแล้วการเพิ่มประชากรนั้นจะมีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ แรงงานในภาคเกษตรสามารถเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม สำหรับในประเทศกำลังพัฒนาเอง องค์การสหประชาชาติ (United Nation, 1999) ระบุว่า การขยายตัวของเมืองในประเทศกำลังพัฒนาจะขยายตัวรวดเร็วมากกว่าประเทศพัฒนาแล้ว มักอยู่ในแถบทวีปเอเชีย ลาตินอเมริกา แอฟริกา และการเพิ่มขึ้นของประชากรจะไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีความยากจนไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจและอื่นๆ จะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนในชนบทอพยพเข้าสู่พื้นที่เมือง เมื่อเมืองเกิดความแออัดจึงมีการขยายตัวตามชนเมืองใหญ่ๆ ตามภูมิภาค Hawley (1981 อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2541: 39-40) เห็นว่า การเกิดเมืองในประเทศกำลังพัฒนาไม่มีการกระจายตัวของเมืองอย่างสม่ำเสมอ พื้นที่บางแห่งไม่ได้รับบริการบางอย่างจนทำให้มีช่องว่างทางสังคมที่ห่างกันระหว่างชนบทกับเมือง

ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทเป็นเหตุผลจากนโยบายรัฐที่เร่งสร้างระบบบริการทางสังคมเฉพาะพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อคมนาคม เช่น ถนน ทางน้ำ รถไฟ จนเกิดชุมชนใหม่ที่มีโครงสร้างทางประชากร โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากชุมชนชนบทโดยทั่วไป เช่น มีการตั้งถิ่นฐานของประชากรในลักษณะที่หนาแน่นกว่าชนบท ประชากรเพิ่มขึ้นชุมชนก็เติบโตและมีการแบ่งแยกหน้าที่กันจนทำให้กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่และมีระดับความเป็นเมืองสูง สิ่งที่ตามมาคือ การขยายตัวของพื้นที่กิจกรรมแบบเมืองในทุกลักษณะและมีการกระจายตัวของประชากรเข้าสู่พื้นที่กิจกรรมเหล่านี้ ซึ่งอาจเป็นกลุ่มประชากรภายในเขตเมืองหรือมาจากที่อื่นๆ เช่น เมืองอื่นหรือเขตชนบท แล้วในที่สุดขนาดของชุมชนจะขยายใหญ่โตขึ้นจากเมืองนคร เป็นมหานครและอภิมหานครตามลำดับ (ศิริรัตน์ ธาณีนรณานนท์, 2542: 93)

กรณีศึกษาในประเทศจีนของ Liu Yun (2005) เป็นประเทศที่มีการขยายเมืองมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1993 ระดับความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นจาก 28 % ในปีค.ศ. 1993 เป็น 40% ในปีค.ศ. 2003 ดูจาก จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและมากที่สุดในโลก เมืองTianjin เป็นเมืองตัวอย่างที่กำลังจะมีการพัฒนา เมืองอันเนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่โดยรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งจะต้องทำการศึกษารูปแบบของเมืองทางด้านกายภาพในช่วงปีค.ศ. 1993-2003 เพราะเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลง แล้วนำมาวิเคราะห์ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การตื่นตัวของนโยบายท้องถิ่นบนพื้นฐานของการเจริญเติบโตส่งผลถึงการจัดทำประเมินผลเพราะประสิทธิภาพของนโยบายนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและควรตระหนักถึงพื้นที่ที่ทำการศึกษเพราะรูปแบบทางกายภาพของเมืองอาจขัดแย้งกับแผนที่วางไว้ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวคิดทางนิเวศวิทยามนุษย์

การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นเมืองนั้นนักนิเวศวิทยามนุษย์อย่าง Mckenzie (1926 อ้างใน ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, ม.ป.ป.: 8-10) สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองในลักษณะของกระบวนการทางนิเวศวิทยาเชิงทฤษฎีนิเวศวิทยามนุษย์ขั้นพื้นฐาน สามารถเสนอรูปแบบสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในลักษณะการต่อสู้เพื่อให้มีชีวิตอยู่และการแข่งขันเชิงร่วมมือของบุคคลในช่วงระยะเวลาหนึ่งและในพื้นที่ต่างๆ ทำให้บุคคล กลุ่มและบริกรมมีแนวโน้มของการกระจายในพื้นที่เป็นขั้นตอน 5 ขั้นตอนคือ

1. การรวมจุด เกิดจากการย้ายถิ่นของประชากรในท้องที่ใกล้เคียงและจากชนบทเข้าสู่เมือง ความหนาแน่นของประชากรในเขตพื้นที่แห่งหนึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ การแข่งขันเชิงร่วมมือจะเกิดขึ้นจากประชาชนจำนวนมากจะหาที่อยู่อาศัย งานประเภทต่างๆ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต ผลที่ตามมาคือ ราคาเช่าที่อยู่อาศัย อาคารธุรกิจการค้า หอพัก จะแพงขึ้น นายหน้าจัดหางานทำก็จะเกิดขึ้นด้วย

2. การรวมเข้าสู่ศูนย์กลาง เป็นการใช้ที่ดินอย่างละเอียดไว้บริเวณศูนย์กลางเมือง มีแนวโน้มของการรวมกิจกรรมด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและการติดต่อ เพื่อให้ลูกค้าจำนวนมากไปติดต่อหาซื้อบริการต่างๆ ได้สะดวก เมื่อที่ดินบริเวณศูนย์กลางมีจำกัด ราคาที่สูงขึ้นหน่วยธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมก็จะขยายออกไปหาพื้นที่ตั้งแหล่งใหม่แถบชานเมือง

การแข่งขันเชิงร่วมมือจะเกิดขึ้นโดยที่หน่วยธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมต่างก็แข่งขันกันดำเนินกิจกรรมและร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของแต่ละฝ่าย เช่น การเกิดศูนย์การค้าและห้างสรรพสินค้า

3. การแบ่งแยก เป็นแนวโน้มที่บุคคลกับการประกอบกิจกรรมด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม แยกออกจากกัน แต่กิจกรรมบางอย่างคล้ายคลึงกันจึงทำให้นักนิเวศวิทยามนุษย์สังเกตเห็นว่า บุคคลในกลุ่มชนชั้นต่างๆ คือ สูง กลาง ต่ำ จะแยกกันตั้งบ้านเรือน ทำนองเดียวกับธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมจะแยกกันตั้งอยู่เป็นย่าน เช่น ย่านธนาคาร ย่านห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

การแข่งขันในเชิงร่วมมือจะเกิดขึ้นโดยที่กลุ่มชนชั้นต่างๆ จะแข่งขันกันหาแหล่งที่อยู่อาศัยดีๆ ทางด้านธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมก็จะหาทำเลที่ตั้งดีๆ เหมาะสมและร่วมมือกันใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมอย่างสันติ

4. การบุก เป็นแนวโน้มที่บุคคลและการประกอบกิจกรรมทางธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม จะขยายออกไปยังท้องที่เขตอื่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ที่ดิน เช่น การขยายที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนชั้นสูง และแหล่งอุตสาหกรรมออกไปทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม ที่ดินไร่นาเปลี่ยนแปลงไป

5. การสืบทอด คือ แนวโน้มที่การบุกรุกเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยที่บุคคลเข้าไปตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแทนที่ของบุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง หน่วยธุรกิจการค้า อุตสาหกรรมเข้าไปแทนที่การเกษตรไร่นา การบุกรุกและการสืบทอดจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการใช้ที่ดินของชุมชนอย่างถาวร

การแข่งขันเชิงร่วมมือจะเกิดขึ้นจากบุคคลที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าจะดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรม จะหาแหล่งดีๆ ทำธุรกิจทำให้กลุ่มชนชั้นที่ต่ำกว่าต้องโยกย้ายไปหาที่อยู่อาศัยแหล่งอื่นต่อไป

จากกระบวนการทางนิเวศวิทยาทำให้เกิดตัวแบบของเมืองแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ โดยการศึกษาตามทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมืองนี้มีรูปแบบต่างกัันดังนี้

ทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมือง

แนวคิดและทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมืองอยู่ในสายวิชาการสังคมวิทยาเมือง (urban sociology) ที่เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมในเมืองหรือนคร โดยมี Simmel (1971) นักสังคมวิทยามหัทธัญย์สมัยก่อนเป็นผู้ให้แนวคิดด้านการวิเคราะห์วิถีชีวิตแบบเมืองและบุคลิกภาพของประชากรเมือง แนวคิดด้านเมืองของ Simmel เป็นรากฐานสำคัญของสังคมวิทยาเมืองของสำนักชิคาโกและบทความของ Wirth (1938: 8-20) เรื่องวิถีชีวิตแบบเมือง (urbanism as a way of life) เป็นบทความสำคัญที่อธิบายลักษณะเชิงสังคมของวิถีชีวิตแบบเมือง อันเป็นผลมาจากลักษณะสากลของมหานคร คือ ประชากรขนาดใหญ่ ความหนาแน่นสูง และความแตกต่างหลากหลายของคนเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 259)

ทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมืองได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยนักสังคมวิทยาสำนักชิคาโก คือ Robert Park (1864 -1944) ผู้เริ่มงานทางวิชาการนิเวศวิทยามนุษย์ (human ecology) และพัฒนาแนวคิดนิเวศวิทยาเมืองทั้งริเริ่มวิธีการวิจัยด้านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participation observation) ในการศึกษาชีวิตของคนและชุมชนในเมืองใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2549: 180) ซึ่งต่อมา Ernest Burgess ได้สร้างตัวแบบการเจริญเติบโตของเมือง เป็นการจัดโซนรวมจุด (concentric zone) หรือทฤษฎีวงกลม ดังนี้

1. ทฤษฎีวงกลม Park and Burgess (ปรีดา เศรษฐวิเศษ, 2542: 8-10) อธิบายว่า การเจริญเติบโตของเมืองเป็นไปโดยรอบจุดศูนย์กลางในลักษณะเป็นรัศมีซ้อนกันออกไปเป็นรูปวงแหวนที่ซ้อนกันเป็นชั้นๆ ออกไป 5 โซน แต่ละชั้นโซนจะมีการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้โซนที่เกิดขึ้นในชั้นนอกเป็นผลมาจากการขยายตัวของโซนชั้นใน บริเวณชั้นในสุดโซนที่ 1 จะเป็นศูนย์กลางเมืองเป็นย่านธุรกิจกลาง (Central Business District: CBD) บริเวณนี้จะเป็นศูนย์กลางการค้าการบริหาร สังคม ธุรกิจ และศูนย์กลางการคมนาคม ในเมืองขนาดใหญ่ซึ่งปรากฏอยู่เป็นย่าน เช่น ร้านค้า ธนาคาร โรงภาพยนตร์และสถานีขนส่ง เป็นเขตโรงงานและค้าส่ง (factory and wholesale zone) ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อม คลังสินค้า สถานีขนส่งสินค้า รถบรรทุก และสถานีรถไฟ สมาชิกในสังคมมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคล คือ มีความรู้สึกแยกตนเองออกจากผู้อื่น ต่างคนต่างไม่รู้จักกันและไม่มีความประสงค์ที่จะรู้จักกันเพราะความสัมพันธ์กันมีลักษณะผิวเผิน ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวซึ่งเป็นผลของการหล่อหลอมจิตใจของสมาชิกเข้าด้วยกันจึงยังไม่เกิดขึ้น

ถัดออกมาเป็นโซนที่ 2 เป็นส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือผ่านสภาพ (transition zone) ด้วยการบุกรุกและการสืบทอดของหน่วยธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรมที่จะขยายออกจากโซนศูนย์กลาง นอกจากนี้ยังเป็นส่วนผสมระหว่างย่านธุรกิจและย่านพักอาศัยของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งอพยพเข้ามาเพื่อทำงานในแหล่งงานรอบๆ CBD ถือเป็นที่ตั้งของแหล่งเสื่อมโทรม เป็นศูนย์กลางของอาชญากรรมประเภทต่างๆ ในโซนนี้นับว่าก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมให้แก่เมืองมากที่สุด ประชากรเมืองผู้มีรายได้ต่ำและความยากจนมากที่สุดจะอาศัยอยู่ในโซนนี้

ถัดออกมาในโซนที่ 3 เป็นเขตที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลางซึ่งเป็นแรงงานของอุตสาหกรรมต่างๆ ที่มีฐานะดีขึ้นแล้วอพยพออกมาให้พ้นจากสิ่งรบกวนจากเขตชั้นใน และบางส่วนก็โยกย้ายมาจากแหล่งเสื่อมโทรมในโซนที่ 2 โซนที่ 3 นี้มักเป็นห้องแถวขนาดเล็กราคาถูกตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่น่าอยู่อาศัยนัก

รอบนอกออกไปเป็นโซนที่ 4 เป็นเขตที่พักอาศัยของผู้มีรายได้สูง มีฐานะดี และทำงานอยู่ใจกลางเมืองโดยอาศัยอยู่บริเวณชานเมือง (high-class residences) ที่พักอาศัยจะมีลักษณะเป็นบ้านหลังเดี่ยวราคาแพงตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีบริเวณบ้านกว้างขวาง บุคคลที่อาศัยอยู่ในโซนนี้ยอมแลกเปลี่ยนกับการที่ต้องเดินทางไกลขึ้นอีกเล็กน้อยเพื่อไปทำงานใน CBD กับการได้มาซึ่งความสงบและความเป็นอยู่ที่สบาย ปราศจากสิ่งรบกวน

วงแหวนชั้นที่ 5 เป็นเขตของพวกที่เดินทางแบบเข้าไปเย็นกลับและมีบ้านพักอยู่นอกเมือง (commuters' zone) บริเวณนี้อยู่ภายนอกเขตเมืองในเขตเกษตรกรรมชานเมือง ซึ่งเป็นที่พักของผู้มีรายได้ปานกลางที่มีงานประจำในเมือง หรือไม่ก็เป็นที่พักของเกษตรกรที่กำลังจะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพรับจ้างในเมือง สภาพแวดล้อมบริเวณนี้จะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่ดีที่สุดของเมือง เพราะทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ สังคมและวัฒนธรรมเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมาก

การขยายพื้นที่บริเวณโซนต่างๆ จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยผลจากการรวมจุดในกระบวนการนิเวศวิทยาประกอบกับการขยายกิจการทางด้านธุรกิจการค้า ในโซนที่ 1 ก็ขยายออกไปโซนที่ 2 โซนที่ 3 โซนที่ 4 และโซนที่ 5 ตามลำดับตามกาลเวลาที่ผ่านไป

2. ทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือลิ่ม (the sector theory) Homer Hoyt (ปรีดา เศรษฐกิจ, 2542:

8-10) ได้สร้างทฤษฎีนี้ขึ้นมาโดยกล่าวว่า เมืองไม่จำเป็นต้องเป็นรูปวงกลมซ้อนกันเสมอไป โครงสร้างภายในของเมืองอยู่ใต้อิทธิพลของเส้นทางคมนาคมที่แผ่ออกจากศูนย์กลางของเมือง ความแตกต่างในเรื่องความสะดวกสบายในการเข้าถึงที่ต่างๆ ของเส้นทางแต่ละสายทำให้ราคาที่ดินแตกต่างกันไป เมืองจึงถูกแบ่งเป็นส่วนๆ เป็นรูปสี่เหลี่ยมหรือลิ้ม (sector) ในแต่ละส่วนของเมืองประกอบด้วยกิจกรรมและประชากร การขยายตัวจะอาศัยถนนหรือทางรถไฟเป็นแนวซึ่งอาจเป็นศูนย์กลางของเมืองแล้วขยายไปตามแนวยาวออกสู่ชานเมือง กิจกรรมที่ใช้ที่ดินคล้ายๆ กันมักจะรวมกันอยู่สองข้างเส้นทางคมนาคมเดียวกันโดยมีจุดเริ่มต้นจาก CBD แล้วแผ่ออกไปยังชานเมือง จึงทำให้รูปแบบการขยายตัวเป็นแบบคล้ายใบพัดหรือรูปลิ้ม Hoyt เน้นเรื่องการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงมากกว่าการใช้ที่ดินเพื่อการอื่นๆ เขากล่าวว่าย่านพักอาศัยของผู้มีรายได้ต่ำมักอยู่ทางด้านหนึ่งของเมือง และเมื่อเมืองขยายตัวออกไปก็มักจะขยายตัวออกไปในทิศทางนี้ซึ่งยังมีที่ว่างเปล่าอีกเป็นจำนวนมาก

3. ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (the multiple nuclei theory) ผู้เสนอแนวความคิดนี้คือ Harris และ Ullman ขึ้น (ปริดา เศรษฐกิจ, 2542: 8-10) ซึ่งไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีของ Burgess และ Hoyt จึงเสนอความคิดขึ้นใหม่ว่า เมืองส่วนใหญ่นั้นไม่ได้สร้างรอบศูนย์กลางใดศูนย์กลางเดียว แต่จะมีหลายๆ ศูนย์กลางเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน เมืองจะมีศูนย์กลางที่แห่งและตั้งอยู่ที่ไหนบ้านขึ้นอยู่กับการขนาดโครงสร้างทั้งหมดและขึ้นอยู่กับการพัฒนาเมืองนั้นๆ เมืองยิ่งใหญ่มากก็จะมีศูนย์กลางที่ทำหน้าที่พิเศษมากยิ่งขึ้น พวกเขาบอกว่าเขตย่านการค้าจะเป็นศูนย์กลางที่ใหญ่เพราะเป็นศูนย์กลางรวมของการคมนาคมขนส่ง และมีอาคารบ้านเรือนต่างๆ ปรากฏอยู่บนถนนสายสำคัญที่ออกไปสู่นอกเมือง เขตการขยายส่งมักจะอยู่ใกล้กับเส้นทางรถไฟแต่ย่านอุตสาหกรรมหลักจะอยู่รอบนอกเมือง เพราะมีสถานที่กว้างและมีถนนหนทางเข้าถึงสะดวก

4. แนวคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองของ Friedmann (1979: 61) กล่าวว่า เมืองเป็นรูปแบบการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจขั้นสูงสุด เป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนและรับรู้การเปลี่ยนแปลงระดับความเจริญให้กำเนิดสิ่งใหม่ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ แบ่งเป็นลำดับขั้นโดยขั้นที่ 1 จะเป็นเกษตรกรรม ขั้นที่ 2 เป็นขั้นพัฒนาอุตสาหกรรม จะก่อให้เกิดศูนย์กลางและเขตรอบนอกที่ผูกพันเชื่อมโยงกันโดยอุตสาหกรรมจะรวมตัวกันเป็นกระจุกและดึงดูดทรัพยากรจากเขตรอบนอกเข้ามา ขั้นที่ 3 เป็นยุคการขยายตัวเป็นศูนย์กลางขนาดย่อมเนื่องจากอิทธิพลของการเพิ่มขึ้นของความผูกพันเชื่อมโยงและการได้รับสิ่งใหม่ๆ จากเมือง และขั้นที่ 4 เป็นยุคการพัฒนาที่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งเมืองมหานครและเมืองศูนย์กลางทุกระดับ

เมื่อพิจารณาการเจริญเติบโตของเมืองจึงเห็นเป็นลักษณะการที่พื้นที่เมืองขยายตัวลุกล้ำเข้าไปในเขตชนบทอันเนื่องมาจากแผนพัฒนาและการเพิ่มขึ้นของประชากรส่งผลให้พื้นที่นั้นกลายเป็นสภาพเมืองขึ้นมา ความเป็นอยู่ของประชาชนมีรูปแบบผิดไปจากเดิม เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านขนาด ความหนาแน่น ลักษณะทางนิเวศ ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป และจากการพัฒนาประเทศก็ทำให้มีการขยายพื้นที่เมืองออกไปยังรอบนอกเขตเทศบาลในที่สุด ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และดูเหมือนว่าการพัฒนาประเทศในแถบนี้จะมีปัญหาด้านการเจริญเติบโตของเมืองสิ่งที่ยืนยันถึงปัญหานี้คือ การเติบโตของประชากรและการขยายเมือง (Dinh Bao, 1997) ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีข้อมูลเพื่อการวางแผนเพื่อพัฒนาเมืองและศึกษารูปแบบทิศทางตามทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมืองจึงจะได้ผลดียิ่งขึ้น

แนวคิดการพัฒนาเมือง

เมื่อชุมชนชนบทเริ่มกลายเป็นเมืองแล้วสิ่งที่ละเลยมิได้นั้นคือ แนวทางการพัฒนาโดยการพัฒนาเมืองเป็นความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงปรับปรุง แก้ไข สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและจิตวิทยา โครงสร้าง กระบวนการ ตลอดจนพฤติกรรมทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของเมืองเพื่อให้เมืองและชาวเมืองมีสมรรถนะในการปฏิบัติการกิจของเมืองเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก เช่น สังคมชนบทอันจะนำไปสู่ความกินดีอยู่ดีต่างๆ ของเมือง แก้วกัณฑ์ อนุกุลยุทธธน์ (2548: 19) กล่าวว่าแม้จะมีการปรับปรุงระบบโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของเมืองให้เพียงพอกับความต้องการของประชากรจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งความคิดเห็นและการให้ความร่วมมือเพื่อให้ภาครัฐสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2548: 324-325) กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเมืองตามแนวเศรษฐกิจที่เน้นประชากรและหน่วยการผลิตให้มีการกระจายตัวออกไปเพื่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อ เลือกแหล่งที่ตั้งที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ลดการกระจุกตัวของประชากรในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งมากเกินไป หากมีบางเมืองที่เติบโตขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่อีกเมืองหนึ่งทรุดโทรมลงอาจเป็นเหตุผลของการแข่งขันในระหว่างเมือง หน่วยผลิตและประชากรจึงอพยพไปสู่เมืองบางเมืองมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้การพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจจึงน่าจะอยู่ในลักษณะที่สมดุลมากกว่า ส่วนการพัฒนาเมืองตามแนวทางสังคม มุ่งแก้ปัญหาเมืองในแง่มุมของคุณภาพชีวิตของประชากร เช่น ความยากจน ความ

ไม่รู้ ความเจ็บไข้ได้ป่วย และความหิวโหย เป็นต้น การแก้ไขปัญหาความยากจน ก็คือ การจัดงานให้ประชาชนมากขึ้นพร้อมทั้งดูแลความยุติธรรมในการว่าจ้างงาน การแก้ไขปัญหาความไม่รู้ก็คือ การส่งเสริมการศึกษา การเจ็บไข้ได้ป่วยก็คือ การเพิ่มมาตรการในเรื่องการสาธารณสุขและอนามัย ส่วนการแก้ไขปัญหาการหิวโหยก็จัดหาสวัสดิการให้แก่ผู้ยากไร้ ซึ่งหลักที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาเมืองตามแนวทางสังคมก็คือ มุ่งที่จะให้ประชาชนยืนอยู่บนขาของตนเองได้ เพื่อให้พวกเขา มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและเกียรติศักดิ์ของความเป็นมนุษย์

หากการพัฒนาเกิดขึ้นจริงอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ทำอย่างไรที่จะให้ชุมชนที่มีความเป็นเมืองคงอยู่ รักษาระดับมาตรฐานไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมลง แนวทางการพัฒนาจะต้องนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเพราะเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยีดำเนินไปอย่างเกื้อกูลกันโดยมีมนุษย์ในฐานะเป็นปัจจัยตัวกระทำที่มีความสำคัญที่สุดจะทำให้เกิดภาวะของการพัฒนาและปฏิบัติได้จริง ดังนี้ (พระธรรมปิฎก, 2549: 9-12)

1. มนุษย์ควรศึกษาและจัดสรรปัจจัยที่ช่วยให้มนุษย์เจริญงอกงามเข้าถึงความเป็นมนุษย์ มีชีวิตที่ดั่งานสมบุญ เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ
2. สังคม จุดสำคัญคือ มาตรการต่างๆ ทางสังคมต้องสร้างบรรยากาศแห่งการไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่เอารัดเอาเปรียบ และเอื้อโอกาสให้บุคคลพัฒนาขึ้นไปในฐานะมนุษย์และทรัพยากรมนุษย์
3. ธรรมชาติ มนุษย์ต้องมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องมีจิตสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติเท่านั้น เมื่อมนุษย์ว่าทำที่ถูกต้อง ธรรมชาติจะเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแห่งความรื่นรมย์ให้ความสุขหล่อเลี้ยงแม้แต่ชีวิตด้านนามธรรมของมนุษย์ด้วย
4. เทคโนโลยี ปัจจุบันมีการผลิตประดิษฐ์เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาและอนุรักษ์ธรรมชาติมากมาย เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน หรือมีประสิทธิภาพในการผลิตสูงโดยมีของเสียน้อย แต่บางสังคมได้ผลน้อยเพราะบกพร่องในการพัฒนาคน ดังนั้นต้องใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้อง ต้องไม่ใช่เทคโนโลยีทำให้มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหาต่อมนุษย์และโลก

โดยสรุป การพัฒนาเมืองนั้นต้องเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าไปด้วยเพื่อความสำเร็จของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมและกลุ่มชนระดับต่างๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายคือการรักษาคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีระดับสูงขึ้นอยู่บนพื้นฐานทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีแล้วจะทำให้สังคมดำเนินไปได้ในกระแสการพัฒนาเมืองระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จากการเจริญเติบโตของเมือง

การเปลี่ยนแปลงจากการเจริญเติบโตของเมืองไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใดย่อมมีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสังคม ชุมชน หมู่บ้าน ครอบครัว ตัวบุคคลดังที่ อุดุลย์ ตันประยูร (2523, อ้างใน สุกัญญา พิสัยพันธ์, 2534: 26-27) กล่าวถึงผลจากการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมืองนำไปสู่กระบวนการกลายสภาพจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อม หมู่บ้านจะมีขนาดเปลี่ยนแปลง มีการขยายตัวเนื่องจากประชากรเพิ่มมากขึ้น บ้านถูกสร้าง มีอาคารสิ่งก่อสร้างสาธารณะ มีร้านค้า ตลาด ถนน ซอย เป็นต้น ทำให้ชนบทเปลี่ยนแปลงไปในทางที่คล้ายกับเมือง
2. ลักษณะทางประชากร ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจำแนกเป็น การอพยพเข้าไปทำงานเมืองมากขึ้นทั้งการอพยพชั่วคราวและถาวร ขนาดครอบครัวจะเล็กลง การประกอบอาชีพมีความหลากหลายเป็นผลมาจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
3. สภาพสังคม จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและลักษณะประชากรคือความสัมพันธ์ระหว่างประชากรในหมู่บ้านจะเปลี่ยนไปคล้ายกับประชากรในเมือง การแข่งขันระหว่างกลุ่มจะเพิ่มขึ้น ประชาชนจะมีความมั่นใจมีเหตุผลกล้าเสี่ยงและยินดีรับนวัตกรรมใหม่ๆ แต่ความอบอุ่นเป็นกันเอง ความซื่อสัตย์ การไว้วางใจ ความเชื่อมั่นในศาสนา ความเคร่งครัดในประเพณี วัฒนธรรมจะลดลง

โดยปกติประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีวิถีชีวิตเรียบง่ายไม่รีบเร่งซึ่งต่างกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองที่มีอยู่จำนวนมากและมีจำนวนเพิ่มขึ้นอยู่อย่างแออัด ความเป็นอยู่ห่างไกลจากธรรมชาติ การพบปะกันไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพื่อแลกเปลี่ยนอาหารสิ่งของเท่านั้นแต่เป็นภาวะภายในจิตใจที่ต้องการแสดงออกในสิ่งที่ตนคิดหรือจินตนาการ (วรรณรินทร์ พัฒนะเนก, 2543)

ในภาวะปัจจุบันที่ความเป็นเมืองเกิดขึ้นในระยะเวลาอันรวดเร็วเนื่องจากการขยายตัวของเมืองมีประชากรเพิ่มขึ้น การพบปะสังสรรค์ของคนในเมืองมีมากขึ้นแต่เป็นไปเพื่อการค้าเห็นว่าสภาพเมืองที่เกิดขึ้นมีความเคลื่อนไหวอย่างไม่หยุดนิ่ง หากปราศจากแบบแผนในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพก็จะมีผลตามมาคือ ปัญหาความคับคั่งของจราจร ปัญหามลภาวะ ปัญหาความไร้ระเบียบจากการขยายตัวของเมืองและรวมไปถึงคุณภาพชีวิตที่แย่งลงของคนที่อยู่อาศัยซึ่งปัญหาทั้งหมดนี้จะนำไปสู่การสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นพื้นที่บางแห่งอาจได้รับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งส่วนมากจะเป็นพื้นที่บริเวณชานเมือง ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (ม.ป.ป.: 31-33) อธิบายว่า เราสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาในเขตชานเมืองได้หลายประการ ดังนี้

1. การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ ในเขตชานเมืองทำให้มีการนำงานประเภทต่างๆ ของโรงงานอุตสาหกรรมเข้าไปสู่ประชากรในเขตชานเมืองและในท้องที่ชนบทที่อยู่ติดกับเขตชานเมืองมากขึ้นจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพของชาวชนบทจากเกษตรกรรมไปสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

2. การเพิ่มประชากร จะมากขึ้นกว่าเดิมเนื่องด้วยการเคลื่อนย้ายของประชากรผู้ใช้แรงงาน เช่น ผู้อาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมในพื้นที่ใจกลางเมืองและบริเวณใกล้เคียงย้ายออกไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตชานเมือง

3. มีธุรกิจการค้าเพิ่มขึ้น เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นแล้วกิจการด้านธุรกิจและการค้าประเภทต่างๆ แถบบริเวณชานเมืองก็เพิ่มขึ้นด้วย เพราะมีผู้บริโภคสินค้าและรับบริการประเภทต่างๆ จำนวนมากพอที่จะให้กำไรแก่การดำเนินกิจการได้ประกอบกับการขยายที่อยู่อาศัยของประชากรออกไป แถบชานเมืองจึงทำให้ประชาชนสามารถซื้อสินค้าและใช้บริการแถบบริเวณชานเมืองมากขึ้น

4. มีอาชีพเพิ่มขึ้น ประเภทของอาชีพในเขตชานเมืองจะมีมากขึ้นอันเป็นผลมาจากการ จำแนกแตกต่างทางสังคมของประชากร การแบ่งงาน และความชำนาญพิเศษของประชากร และ Hauser (1956: 1-41) กล่าวถึงผลกระทบจากความเป็นเมืองในลักษณะที่มีความก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ การจัดระเบียบทางสังคมก็พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน เช่น การแบ่งงานกันทำ มีความชำนาญเฉพาะด้าน ดังจะเห็นลำดับวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและแบบแผนการอยู่อาศัยดังนี้

4.1 เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอาศัยกัน ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ เก็บผัก ล่าสัตว์ เป็นอาหาร ที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง

4.2 เป็นเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงสัตว์ ประชาชนในชุมชนเคลื่อนย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ

4.3 เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเกษตร ประชาชนทำการผลิตพืชผักผลไม้ให้เพียงพอับ ความต้องการในชุมชน

4.4 เศรษฐกิจแบบเมือง ประชาชนทำการผลิตเพิ่มมากขึ้น ใช้แรงงานมีฝีมือและมีการคมนาคมทำให้เกิดการค้าขึ้น

4.5 เศรษฐกิจแบบนครใหญ่ เป็นยุคปรับเปลี่ยนไปเป็นอุตสาหกรรมเพราะเทคโนโลยี เจริญขึ้นและมีความซับซ้อนของเมืองมากขึ้น

5. ราคาที่ดินสูงขึ้น เนื่องจากการขยายกิจการค้าและอุตสาหกรรมออกจากพื้นที่ใจกลางเมือง ไปบริเวณชานเมือง ทำให้ราคาที่ดินซึ่งเดิมมีราคาต่ำกลับมีราคาสูงขึ้นด้วยอุปสงค์ของที่ดินเพื่อ ก่อสร้างอาคารธุรกิจการค้าและโรงงานอุตสาหกรรมมีมากขึ้น

6. พื้นที่เกษตรกรรมมีขนาดเล็กลง การขยายกิจการทางธุรกิจการค้า อุตสาหกรรมทำให้ พื้นที่เกษตรกรรมมีขนาดเล็กลงด้วยการบุกรุกและสืบทอด และเกษตรกรที่เหลืออยู่ก็จะพยายามใช้ เทคโนโลยีใหม่ๆ เครื่องจักรกลทำการเกษตรมากขึ้นทำให้มีผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

7. ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น รายได้ของประชากรในเขตชานเมืองและชนบทที่ติดกับชานเมืองจะเพิ่มขึ้นเพราะการขยายงานออกไปให้แก่ประชาชน

8. การเปลี่ยนแปลงด้านอายุและเพศของประชากร โดยทั่วไปในแถบใจกลางเมืองจะมีประชากรสูงอายุมากกว่าเด็ก แต่เมื่อมีระยะห่างจากใจกลางเมืองจนถึงชานเมืองและชนบทที่ติดกับชานเมืองจะมีประชากรเด็กเพิ่มขึ้น อัตราประชากรเพศหญิงก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ เพราะประชากรเพศหญิงจะย้ายถิ่นเข้ามาหาถิ่นตามแหล่งธุรกิจการค้ามากกว่าเพศชาย

9. การเปลี่ยนแปลงด้านการเจริญพันธุ์ การเจริญพันธุ์ของประชากรจะต่ำสุดในบริเวณใจกลางเมือง และจะค่อยๆ สูงขึ้นในบริเวณเขตที่ห่างออกไปจนกระทั่งสูงสุดในชนบท

10. การศึกษาของประชากร ในบริเวณใจกลางเมืองประชากรมีการศึกษามากที่สุดด้วยการศึกษาหลายประการ เช่น อาชีวศึกษา อุดมศึกษา มีสาขาต่างๆ มากมาย ระดับการศึกษาของประชากรจะลดลงเรื่อยๆ ตามระยะทางที่ห่างออกไปจากใจกลางเมืองและต่ำสุดในชนบท ครั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาในเขตชานเมือง การศึกษาในแถบนี้มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ คือ จำนวนประชากรผู้ได้รับการศึกษาจะสูงกว่าเดิมด้วยการขยายสถาบันการศึกษาออกไปสู่บริเวณชานเมือง ทำให้เด็กๆ หนุ่มสาวในบริเวณนี้มีโอกาสเข้าศึกษาได้มากขึ้น

11. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเมือง ตามปกติประชากรในเขตใจกลางเมืองจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเมือง อันได้แก่ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมมากที่สุด การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเมืองจะลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ตามระยะทางที่ห่างออกไปซึ่ง จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2544: 137) ยังกล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเมืองว่า การที่เมืองเป็นที่รวมของผู้คนมากมายและต่างกลุ่มต่างพวกพ้องกัน มีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือชุมชนอย่างแท้จริงจึงย่อมหลีกเลี่ยงการขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีผลประโยชน์ต่างกันไม่ได้ ดังนั้นเราจึงเห็นการขัดแย้งระหว่างกลุ่ม เช่น กรรมกรกับนายทุน ลูกจ้างกับนายจ้าง หรือระหว่างกลุ่มนักการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยๆ เป็นต้น

เนื่องจากแนวคิดทฤษฎีการเจริญเติบโตของเมืองมีรากเหง้าสืบเนื่องจากนักสังคมวิทยา นักทฤษฎีสัมัยก่อน คือ Georg Simmel (1971) จนถึงนักสังคมวิทยาสมัยปัจจุบันของสำนักชิคาโก คือ Louis Wirth, Robert Park และ Ernest Burgess ที่สร้างทฤษฎีนิเวศวิทยามนุษย์รวมทั้งทฤษฎี การเคลื่อนย้ายประชากรของ Zelinsky (1971) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดทฤษฎีการ เจริญเติบโตของเมืองแบบผสมผสานแนวคิดของนักคิดต่างๆ ดังกล่าวแล้วมาอธิบายปรากฏการณ์ ทางสังคมด้านผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนนอกเขตเมือง ในพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากการเจริญเติบโต ของเมือง พอสรุปได้ดังนี้

เพศ

เพศ พรอัมรินทร์ พรหมเกิด และคณะ (2540: 43) ศึกษาผลกระทบทางด้านสังคมและ วัฒนธรรมจากการขยายตัวเมืองขอนแก่นระบุว่า เพศชายมีความเห็นว่าผลกระทบต่อวิถีชีวิตของการ ปฏิบัติตามวัฒนธรรมว่ามีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยซึ่งไม่แตกต่างกับเพศหญิง และความสัมพันธ์ ระหว่างเพื่อนบ้าน เพศชายเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในทิศทางที่ น้อยลง

อายุ

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด และคณะ (2540: 43) อายุกลุ่มคนที่มีความอายุ 40 ปีขึ้นไปจะมองเห็น ถึงผลกระทบจากการขยายเมืองมากกว่าผู้ที่มีความอายุน้อย ทั้งนี้จากระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนมีมา นานกว่าจึงเห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้มากกว่าไม่ว่าจะทางด้านประเพณีวัฒนธรรม การ พบปะกันระหว่างเพื่อนบ้านหรือแม้กระทั่งความผูกพันกันในหมู่บ้านเริ่มลดน้อยลง

ระดับการศึกษา

ด้านการศึกษา Anderson (พวงเพ็ญ ชุณหพราน, 2543: 10) กล่าวถึง ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากเมืองเป็นศูนย์กลางความเจริญก้าวหน้าและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการสาขาต่างๆ อีกมากมาย และผลงานวิจัยของ ดนัย บวรเกียรติกุล (2539: 50) ที่ศึกษารูปแบบการขยายตัวและปัญหาที่เกิดจากการขยายตัวในเมืองชลบุรีในด้านปัจจัยทางสังคมเมือง จังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นเมืองหลักหนึ่งในเป้าหมายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคในภาคตะวันออก พบว่า ทางด้านการบริการด้านการศึกษาแก่ประชาชนในชุมชนเมืองชลบุรีระดับประถมศึกษาให้บริการเกือบทุกพื้นที่พอเพียงกับความต้องการ ส่วนระดับมัธยมศึกษายังมีน้อยไม่พอกับความต้องการ ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเอกชนซึ่งไม่อยู่ในความนิยมของประชาชนและกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา

อาชีพ

อาชีพ Bruce (1987) การศึกษาวิจัยในสหรัฐอเมริกาเพื่อทดสอบแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศ โดยใช้ข้อมูลประชากรในประเทศไทยพ.ศ. 2503-2513 พิจารณาการแบ่งงานกันทำและการย้ายถิ่นที่สะท้อนถึงสังคมไทยในต่างจังหวัด การเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลไปยังการพัฒนาระบบนิเวศและการทำงานในองค์กรตัวแปรสำคัญขึ้นอยู่กับผลต่อการแบ่งงานกันทำของสมาชิกองค์กรและมีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างการแบ่งงานกันทำกับตัวแปรอิสระคือ ขนาดประชากร ความหนาแน่นของประชากร ความผูกพันทางสังคมและอายุของชุมชน

บุญนาค ตีวกุล (2545: 13) กล่าวว่า การเจริญเติบโตของเมืองทำให้ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลายโดยอาศัยการชำนาญเฉพาะอย่างทั้งทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม การค้าขาย และการขนส่ง การบริการ อันเนื่องมาจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีใหม่ๆ

อำพน หมวดเมือง (2531: 39) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นผลจากการขยายตัวเมืองพบว่า เมื่อพื้นที่ได้รับการขยายตัวกลายเป็นชุมชนเมือง อาชีพหลักของประชากรยังคงเป็นการค้าขายเหมือนเดิมแต่เพิ่มจำนวนขึ้นคิดเป็นร้อยละ 51.1 ของประชากรทั้งหมด รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างในอัตราส่วนร้อยละ 19.3 ที่เหลือเป็นอาชีพหลักอย่างอื่น ได้แก่ การบริการ

เกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือนและรับเหมาก่อสร้างคิดเป็นร้อยละ 18.2, 55.7, 3.4 และ 2.3 ของประชากรทั้งหมดตามลำดับ

Anderson (พวงเพ็ญ ชูณหปราณ, 2543: 13) กล่าวว่าประชาชนชุมชนเมืองมักจะต่างคนต่างอยู่ มีการติดต่อกันชั่วคราวซึ่งต่างกับคนในชนบทจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนเมืองมักเกี่ยวข้องกับเครื่องจักรและเทคโนโลยี และทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายคนเข้าไปทำงานจากที่หนึ่งไปที่หนึ่ง การเปลี่ยนอาชีพเกี่ยวกับตำแหน่งที่ง่ายกว่าหรือสูงกว่า ชาวเมืองถือสถานภาพทางสังคมจากการประกอบอาชีพ การแต่งกาย สภาพที่อยู่อาศัย การศึกษา เป็นส่วนมาก

รายได้

รายได้ Anderson (พวงเพ็ญ ชูณหปราณ, 2543: 13) ยังกล่าวเพิ่มเติมในกรณีรายได้ดีกว่าในชุมชนเมืองนั้นตัวเงินมีบทบาทในการกำหนดค่านิยม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจแบบครอบครัวเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราส่งผลต่อประชาชนในชนบทต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามไปด้วย ตรงกับการศึกษาของพรหมอินทร์ พรหมเกิด และคณะ (2540: 82) เรื่องผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองในจังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ารายได้ รายจ่ายของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เพิ่มขึ้นเพราะเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากผู้ผลิตมาเป็นผู้บริโภคหลังจากเมืองขอนแก่นมีการขยายตัวและเติบโตสูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่าสังคมเมืองเป็นสังคมที่ผู้คนมีความสัมพันธ์กันเพื่อผลทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมากกว่าผลทางจิตใจ ความสัมพันธ์กันเป็นแบบแผน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจึงมีลักษณะเป็นแบบตัวใครตัวมัน นิยมวัตถุมากกว่าด้านจิตนิยม สังคมเมืองมักจะเน้นด้านวัตถุนิยม ประชาชนส่วนใหญ่ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ มีการแข่งขันตลอดเวลา ลักษณะวิถีชีวิตความเป็นอยู่ต้องแก่งแย่งแม้แต่การซื้อสิ่งของก็ต้องแย่งกันซื้อจะพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่จะได้มาจะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราหรือค่าตอบแทนที่เป็นวัตถุอื่นๆ แต่ไม่ใช่ด้วยจิตใจหรือแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

รูปแบบครอบครัวและขนาดครอบครัว

รูปแบบครอบครัวและขนาดครอบครัว ชวลิต หมีนุช (2536: 18) พบว่าผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทางด้านสังคม เริ่มจากหน่วยพื้นฐานของสังคมเป็นหน่วยย่อยที่สุด มีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุด แต่เป็นรากฐานของหน่วยทางสังคมขนาดใหญ่ นั่นคือ ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดของครอบครัวจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวเนื่องจากภาวะการดำรงชีวิต ต้องพึ่งตนเองตลอดเวลา เมื่อมีสมาชิกในครอบครัวแต่งงานจึงนิยมแยกออกไปจากครอบครัวเดิม ในด้านจิตวิทยา สังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงจากความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนเป็นความรู้สึกแปลกแยก (alienation) นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมต่างๆ อีกมากมายที่เกิดขึ้น ในทำนองเดียวกับ ฌ็อง-ฌัก เซ็ง-ปรีซ (2544: 50) ความผูกพันทางจิตใจมีน้อยลง เนื่องจากสมาชิกทุกคนต้องมึนงานและอาชีพแตกต่างกัน ต้องเสียเวลากับการไปทำงานทำให้ไม่ค่อยมีเวลาสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว และปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวห่างเหินกัน เช่น แม่ไปทำงานนอกบ้าน ลูกไปโรงเรียน พ่อต้องทำงานเวลากลางคืน เวลาที่จะพบกันจึงมีน้อย คล้ายกับการศึกษาของ ธวัชชัย เพ็งพิณิจ (2544) ศึกษาวิถีชีวิตของเกษตรกรชาวนาเมืองภายหลังการขายที่ดินทำกิน พบว่า การเจริญเติบโตของเมืองเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่ทำให้ประชาชนจากภายนอกอพยพเข้ามาอยู่อาศัยทำให้ระบบเครือญาติและเพื่อนเก่ามีความสำคัญลดน้อยลงและมีความห่างเหินกันมากขึ้น และดังที่ อนุชาติ พวงสำลี (2536: 21) กล่าวในรายงานการประชุมวิชาการ พบว่า การสำรวจครอบครัวของคนเมืองนั้นส่วนใหญ่จะเป็นครัวเรือนที่มีขนาดเล็กเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือนประกอบเพียงพ่อแม่และลูก เท่านั้น

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิกกลุ่ม ลักษณะสังคมด้านกลุ่มและองค์กรทางสังคม ดังที่ ฌ็อง-ฌัก เซ็ง-ปรีซ (2544: 50) กล่าวว่าในเมืองนั้นเนื่องจากผู้อยู่อาศัยจำนวนมากเพื่อความอยู่รอดและเพื่อผลประโยชน์อื่นๆ จึงทำให้ต้องมีกิจกรรมมากมาย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผู้คนที่มีความมุ่งหมายเดียวกัน มีวัตถุประสงค์และรวมตัวกันมีแนวคิดหรือหลักการเดียวกันย่อมมารวมกลุ่มกันเป็นสมาคม องค์กรต่างๆ มากมาย วิธีการในการรวมตัวกัน การกำหนดระเบียบที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่ม การแบ่งปันผลประโยชน์และอื่นๆ จะต้องตกลงวางระเบียบกันเองหรือไม่ก็ต้องให้เป็นไปตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้ เพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติของกลุ่มหรือองค์กรนั้นๆ

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันอยู่เป็นชุมชน สังคมแล้วเลี้ยงไม่ได้ที่จะเผชิญปัญหาสังคมไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม อาชญากรรม การจลาจร สิ่งแวดล้อม Paul Knox and Steven Pinch (2000: 205) เสนอวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเมืองของวัฒนธรรมตะวันตกโดยทั่วไปนั้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมในเมืองแสดงออกไปแนวลบเป็นส่วนมากซึ่งตรงกับที่ Eizabeth Wilson กล่าวว่าทุกวันนี้หลายๆ เมืองอยู่ในสภาวะที่แย่มาก มีอันตรายไม่มีความปลอดภัย บริโภคอย่างไม่มีทางเลือกและประชาชนส่วนมากเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมของเมืองมีลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เพียง 1 ใน 5 ของคนอเมริกันคิดว่าเมืองในปัจจุบันนั้นดีสำหรับการอยู่อาศัย 30 เปอร์เซ็นต์ระบุว่าควรเป็นบริเวณชานเมือง และ 44 เปอร์เซ็นต์ระบุว่าสิ่งแวดล้อมในเมืองเล็กหรือชนบท ตามลำดับ

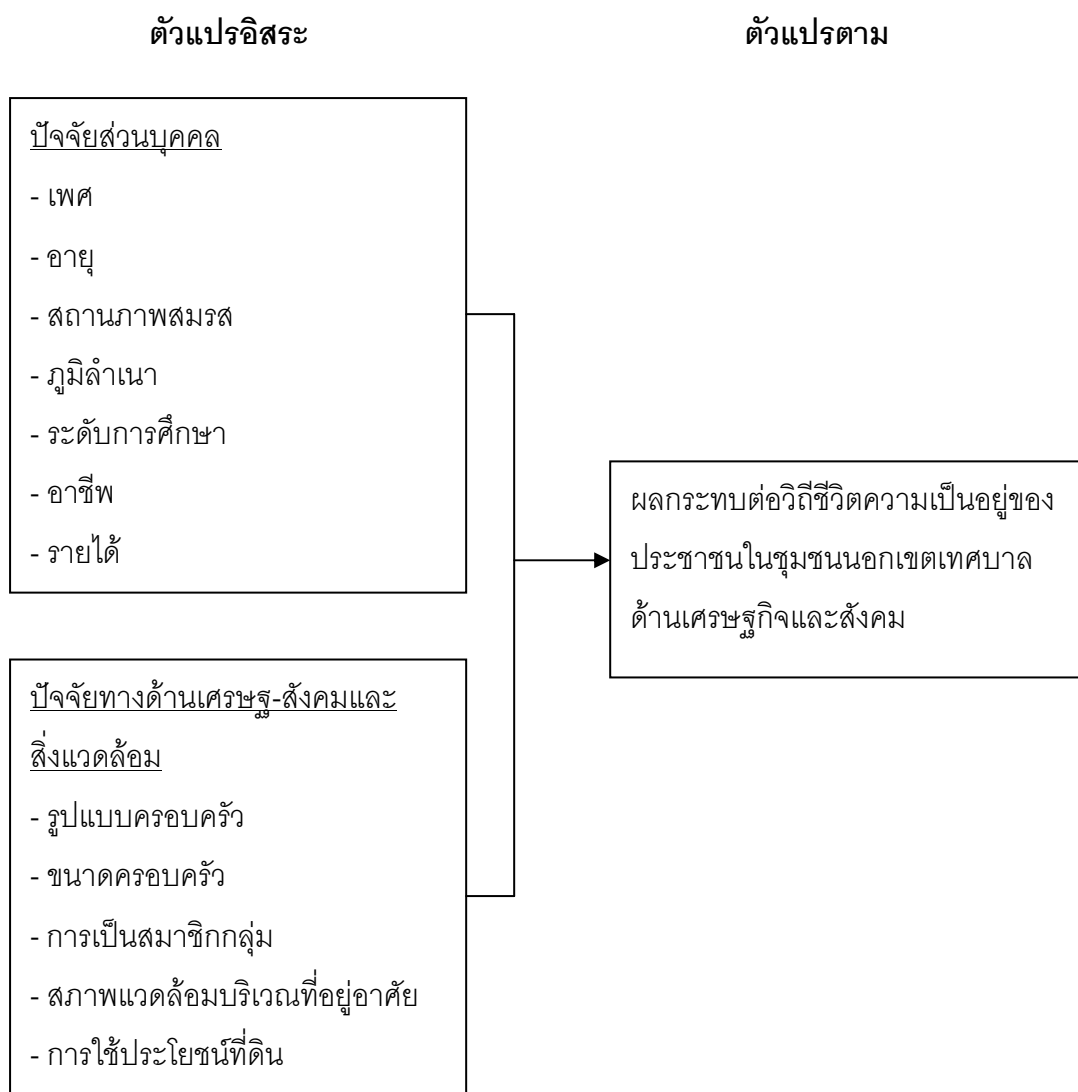
การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน สุรศักดิ์ ศิริไพบูลย์สินธ์ (2539: 19) พบว่า การขยายพื้นที่เริ่มกระจายออกไปสู่ชานเมืองเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ก็มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดิน เพราะเมืองมีการกระจายรูปแบบพื้นที่ รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การเพิ่มความหนาแน่น ความสลับซับซ้อนของเมือง การขยายตัวเมืองก็ต้องขยายเส้นทางคมนาคมผลที่ตามมา คือ การจับจองที่ดินริมถนนจนก่อตัวเป็นชุมชน หากไม่มีการควบคุมการใช้ที่ดินในบริเวณที่กลายเป็นเมืองต่อไปอนาคตจะเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม สาธารณูปโภคและปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา ในทำนองเดียวกับ พัทธนิศา สวัสดิ์ (2545: 95) ศึกษาการเติบโตของเมืองหนองบัวลำภู พบว่า การใช้ที่ดินในเขตเทศบาลหนองบัวลำภูภายหลังยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองระหว่างพ.ศ. 2538 - 2543 มากกว่าร้อยละ 78 เป็นที่ดินเกษตรกรรมและที่ว่างรกรงมาคือเพื่อการอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถาบันราชการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ สถาบันการศึกษา พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม พักผ่อนและนันทนาการ และ โสภณ แท่งเพชร (2540: 60) ศึกษาเรื่องผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเมืองต่อองค์การภายในท้องถิ่นซึ่งผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองที่มีต่อสังคมชนบทพบว่า ทางด้านกายภาพเด่นชัดมากที่สุดเป็นเรื่องของการสูญเสียพื้นที่ด้านการเกษตรมากขึ้น เช่น เป็นที่ดินจัดสรร เป็นโรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ และมีบุคคลภายนอกเข้ามาเช่าเพื่อทำการเพาะปลูกพืชชนิดใหม่สำหรับป้อนตลาดในเมือง ส่วนวิถีชีวิตของเกษตรกรเดิม ดังที่ วัชรชัย

เพ็งพินิจ (2544: 62) ได้ศึกษาวิถีชีวิตของเกษตรกรชาวนาเมืองภายหลังการขายที่ดินทำกินพบว่า การขายตัวของเมืองเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่มีผลต่อการขายที่ดินของชาวนาในเขตชานเมือง โดยชาวนามีความคาดหวังต่อความเจริญทางวัตถุและความทันสมัยอันส่งผลให้วิถีชีวิตของเกษตรกรเปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตดังกล่าว กล่าวได้ว่าปัญหาต่างๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในพื้นที่เมืองซึ่งกำลังขยายออกสู่ชุมชนรอบนอกคล้ายกับพื้นที่ที่จะศึกษาดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมากำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัยรวมทั้งกำหนดตัวแปรของการวิจัยด้วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากการตรวจสอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจากการเจริญเติบโตของเมืองมิได้แสดงให้เห็นถึงทิศทางของความสัมพันธ์ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานแบบเป็นกลางซึ่งจะดูทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้จากผลของการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนั้นสมมติฐานการวิจัยคือ

1. ปัจจัยทางด้านบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาล
2. ปัจจัยทางด้านบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ด้านสังคมของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาล

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 14 ตำบล

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส หรือสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่ย้ายอยู่ในครัวเรือนตัวอย่างที่ถูกสุ่มขึ้นมาจากชุมชนในเขตอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

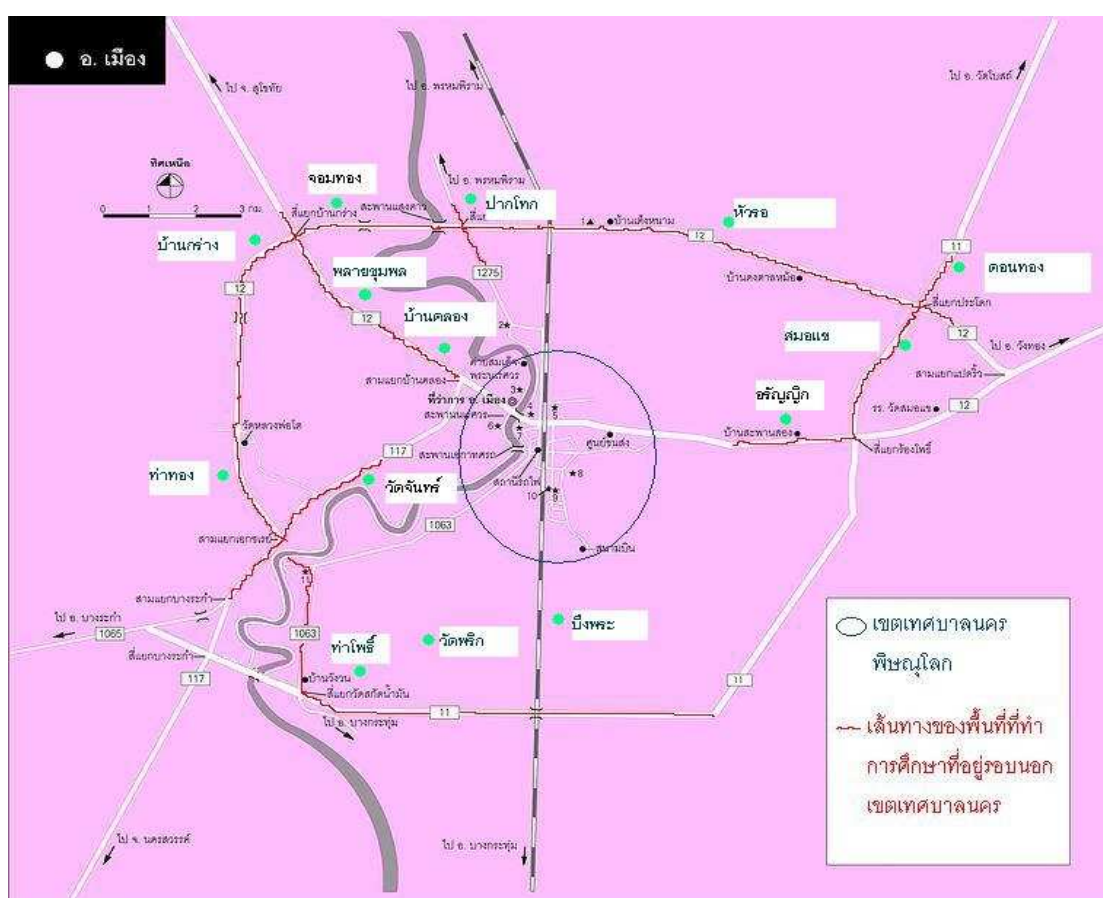
การสุ่มตัวอย่าง (sampling)

ประชากรในการศึกษานี้จะทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi – stage sampling) เริ่มจาก

1. ทำการกำหนดพื้นที่ระดับตำบล
2. จับสลากในระดับตำบลเพื่อให้ได้หมู่บ้านตัวอย่างตำบลๆ ละ 2 หมู่บ้าน
3. คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรกำหนดขนาดตัวอย่าง
4. ทำสัสด่วนครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้ได้จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง

5. จัปสลากบ้านเลขที่เพื่อเก็บข้อมูลกับหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน ผู้วิจัยอธิบายขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นที่ระดับตำบลรอบนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกตามแผนที่ผังเมืองกำหนด ได้จำนวน 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลจอมทอง ตำบลปากโทก ตำบลบ้านกว้าง ตำบลหัวรอ ตำบลดอนทอง ตำบลพลายชุมพล ตำบลสมอแข ตำบลบ้านคลอง ตำบลอรัญญิก ตำบลวัดจันทร์ ตำบลท่าทอง ตำบลบึงพระ ตำบลท่าโพธิ์และตำบลวัดพริก แสดงดังภาพ

ภาพที่ 5 แสดงเขตพื้นที่ที่ทำการศึกษตามเส้นทางคมนาคม
ที่มา: นเรศวรวิจัย (2550)

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยวิธีการจับสลากในระดับตำบลเพื่อให้ได้หมู่บ้านตัวอย่าง ตำบลๆ ละ 2 หมู่บ้าน ได้จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 7813 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 เดือนสิงหาคม 2549) ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงชื่อตำบล หมู่บ้าน และจำนวนครัวเรือนทั้งหมด

ชื่อตำบล	หมู่บ้านและจำนวนครัวเรือน	
	หมู่ที่	จำนวน (หลัง)
บ้านกร่าง	8	277
	10	221
บ้านคลอง	3	300
	5	516
พลาชุมพล	2	286
	3	384
อรัญญิก	4	415
	10	317
ปึงพระ	5	220
	7	185
หัวรอ	2	326
	7	287
จอมทอง	1	174
	4	184
วัดจันทร์	2	435
	10	392
วัดพริก	6	223
	8	234

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อตำบล	หมู่บ้านและจำนวนครัวเรือน	
	หมู่ที่	จำนวน (หลัง)
ท่าทอง	9	177
	11	146
ท่าโพธิ์	1	226
	8	175
สมอแข	1	469
	6	238
ดอนทอง	8	396
	12	307
ปากโทก	3	177
	5	126
รวม		7813

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2549)

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยใช้สูตรกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคือ parel statistics (สุทนต์ ศรีไสย์, 2548: 130)

$$n = \frac{NZ^2(1-P)}{Nd^2 + Z^2P(1-P)}$$

n = ขนาดตัวอย่าง

Z = พื้นที่ภายใต้โค้งปกติในที่นี้กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มได้เป็นตัวแทนประชากรใน

หมู่บ้านตัวอย่างได้ร้อยละ 95 ทำให้ได้ค่า Z=1.960

P = สัดส่วนของเรื่องที่ศึกษา

d = ค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับได้ในการสุ่มตัวอย่างคือ 0.05

ได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด 366 ครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 4 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิเป็นสัดส่วนตามขนาดตัวอย่าง (proportional to size stratified sampling) ในแต่ละหมู่บ้านเพื่อหาจำนวนครัวเรือนตัวอย่างดังนี้

$$\text{จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง} = \frac{\text{จำนวนครัวเรือนของแต่ละหมู่บ้าน} \times \text{ขนาดตัวอย่าง}}{\text{จำนวนครัวเรือนทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 2 แสดงชื่อตำบล หมู่บ้าน และจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล

ชื่อตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
	หมู่ที่	จำนวน (หลัง)
บ้านกร่าง	8	13
	10	10
บ้านคลอง	3	14
	5	24
พลาชุมพล	2	13
	3	18
อรัญญิก	4	19
	10	15
ปึงพระ	5	10
	7	9
ห้วยรอ	2	15
	7	13
จอมทอง	1	8
	4	9
วัดจันทร์	2	21
	10	9
วัดพริก	6	10
	8	11

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ชื่อตำบล	หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
	หมู่ที่	จำนวน (หลัง)
ท่าทอง	9	8
	11	7
ท่าโพธิ์	1	11
	8	8
สมอแข	1	23
	6	11
ดอนทอง	8	19
	12	14
ปากโทก	3	8
	5	6
รวม		366

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2549)

เมื่อได้จำนวนตัวอย่างในตารางที่ 2 แล้วผู้ศึกษาทำการจับสลากบ้านเลขที่ เพื่อเก็บข้อมูลทั้งหมด 366 ครัวเรือนจากบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส หรือสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนั้นเป็นแบบสอบถามโดยผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อม บริเวณที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดิน เป็นแบบสอบถามให้เลือกตอบและเติมข้อความ จำนวน 12 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่องิ๊ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ศึกษาที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้วยการสร้างมาตรวัดผลกระทบเชิงแบบสอบถามปลายปิดด้านความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างถึงผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองที่มีผลต่องิ๊ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ จำนวน 19 ข้อ และด้านสังคมจำนวน 27 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นคำปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนมีจำนวน 4 ข้อ ดังนี้

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านสาธารณูปโภค
2. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านสาธารณูปการ
3. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะ
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านอื่นๆ

การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบ ความเที่ยงตรง (validity) และความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสอบถามดังนี้

1. ทดสอบความเที่ยงตรง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์แล้วนำไปตรวจสอบจากการสัมภาษณ์พร้อมแบบสอบถามที่เคยมีผู้วิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้แบบสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงยิ่งขึ้น

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนโดยนำไปทดสอบ Pre-test กับกลุ่มประชากรตัวอย่างในตำบลวังทอง อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะการเจริญเติบโตของเมืองให้เห็น โดยจากการสังเกตอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร โรงงาน สถานที่ราชการและจากการสอบถามคนในพื้นที่ซึ่งได้ข้อมูลด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีอาณาเขตติดกับตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกซึ่งเป็นตำบลที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาด้วย ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจำนวน 50 คน จากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ก่อนนำไปสัมภาษณ์จริง

เมื่อเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนนำข้อคำถามในส่วนผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ไปหาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธี Split-half (ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, 2545: 58) ซึ่งได้ค่าความเชื่อถือได้ ดังนี้

แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 19 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้ เท่ากับ .7579

แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้านสังคม จำนวน 27 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ .6856

แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวม จำนวน 46 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้ เท่ากับ .7425

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลทุติยภูมิทางด้านขนาดและความหนาแน่นของประชากรจากหนังสือสถิติรายปี สำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลปฐมภูมิจากการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 2 คนซึ่งจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้ทำความเข้าใจรายละเอียดก่อนการเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์พูดคุยกับหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส หรือสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนโดยชี้แจงรายละเอียดต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนการสัมภาษณ์ จำนวน 366 ชุดในชุมชนนอกเขตเทศบาลเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 14 ตำบล รวมระยะเวลาในการรวบรวมเอกสารคือเดือนมีนาคม - ตุลาคม พ.ศ. 2549 เก็บข้อมูลภาคสนามเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 จากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความเรียบร้อยและนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมแบบสอบถามได้แล้วนำข้อมูลมาบันทึกในแบบลงรหัสแล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรด้านประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนาในระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แบบสอบถามผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจำนวน 46 ข้อ ใช้มาตรวัดดังนี้

ไม่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต	ให้	0 คะแนน
มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต	ให้	1 คะแนน

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ หาคะแนนค่าเฉลี่ยได้เท่ากับ .6015 สามารถจัดเป็น 2 ระดับดังนี้

0.00 - 0.60 อยู่ในระดับ	น้อย
0.61 - 1.00 อยู่ในระดับ	มาก

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม หาคะแนนค่าเฉลี่ยได้เท่ากับ .6324 สามารถจัดเป็น 2 ระดับดังนี้

0.00 - 0.63 อยู่ในระดับ	น้อย
0.64 - 1.00 อยู่ในระดับ	มาก

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้สถิติเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ใช้ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) นำเสนอข้อมูลลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) จะใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (logistic regression analysis) ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามแบบ binary logistic ใช้ในกรณีที่ตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มีค่าเพียง 2 ค่า มาทำการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ คำนัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ถดถอยพหุจะต้องทำตัวแปรอิสระที่มีระดับการวัดเป็นกลุ่มให้เป็นการวัดระดับช่วงหรืออัตราส่วนโดยสามารถสร้างตัวแปรหุ่น (dummy variables) ดังต่อไปนี้

เพศ	ให้ค่า	หญิง = 0, ชาย = 1
สถานภาพสมรส	ให้ค่า	โสด,หม้าย,หย่าร้าง,แยกกันอยู่ = 0, สมรส = 1
ภูมิลำเนา	ให้ค่า	จังหวัดพิษณุโลก = 0, จังหวัดอื่นๆ = 1
อาชีพ	ให้ค่า	นอกภาคเกษตร = 0, ภาคเกษตร = 1
รูปแบบครอบครัว	ให้ค่า	ขยาย = 0, เดี่ยว = 1
ขนาดครอบครัว	ให้ค่า	ใหญ่ = 0, เล็ก = 1
การเป็นสมาชิกกลุ่ม	ให้ค่า	ไม่เป็น = 0, เป็น = 1
การใช้ประโยชน์จากที่ดินเป็นที่พักอาศัย	ให้ค่า	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
การใช้ประโยชน์จากที่ดินทำการเกษตร	ให้ค่า	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
การใช้ประโยชน์จากที่ดินโดยให้เช่า	ให้ค่า	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
การใช้ประโยชน์จากที่ดินด้านอุตสาหกรรม	ให้ค่า	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
การใช้ประโยชน์จากที่ดินด้านอื่นๆ	ให้ค่า	ใช่ = 1, ไม่ใช่ = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดถนน	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดที่นา	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดโรงงาน	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดศูนย์การค้า	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดอาคารพาณิชย์	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดวัด	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดมหาวิทยาลัย	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับแม่น้ำลำคลอง	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับบ้านเรือน	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับอื่นๆ	ให้ค่า	ติด = 1, ไม่ติด = 0

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การศึกษาผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเสนอผลการวิจัยออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับเพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ตอนที่ 4 ทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน

ตอนที่ 1 การเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรมักมีผลกระทบต่อบุคคล ชุมชนและสังคมแต่ผลกระทบดังกล่าวไม่สามารถบอกหรือเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรงของแต่ละบุคคลในระยะเวลาดังนั้น ดังนั้นผลจากปรากฏการณ์ทางการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรจึงมีความสำคัญเพราะทำให้เกิดความเข้าใจสังคมและการดำรงอยู่ของมนุษย์ เรื่องราวของประชากรในจังหวัดพิษณุโลกทั้งภายในเขตและนอกเขตเทศบาลจะสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนประชากรและร้อยละของการเปลี่ยนแปลงในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกปีพ.ศ. 2544 – 2548

พื้นที่						(หน่วย/คน)
	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	ร้อยละ ของการ เปลี่ยนแปลง ช่วงปีพ.ศ. 2544-2548
เขตเทศบาลพิษณุโลก	90,010	86,462	86,059	80,654	80,254	-10.84
นอกเขตเทศบาล พิษณุโลก	182,236	183,385	184,180	182,659	184,133	1.04
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2548)						

จากตารางที่ 3 เมื่อดูข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก และ ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 – 2548 เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ที่มีขนาดของประชากรลดน้อยลง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงประชากรนอกเขตเทศบาลนครมีขนาดของประชากรใหญ่ขึ้น

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรในชุมชนที่ศึกษาปีพ.ศ. 2545-2549

(หน่วย/คน)

ชื่อตำบล	ปี				
	2545	2546	2547	2548	2549
วัดจันทร์	6,111	6,088	6,276	6,392	6,455
วัดพริก	7,737	7,767	7,686	7,671	7,669
ท่าทอง	11,621	11,681	11,703	11,811	11,841
ท่าโพธิ์	9,324	9,337	9,486	9,626	13,525
สมอแข	12,492	12,623	12,913	13,232	13,474
ดอนทอง	12,001	12,077	12,249	12,456	12,540
ปากโทก	4,502	4,527	4,529	4,554	4,576
หัวรอ	16,177	16,671	17,227	17,732	18,224
จอมทอง	3,674	3,672	3,658	3,660	3,650
บ้านกร่าง	11,994	12,053	12,037	12,103	12,128
บ้านคลอง	11,960	11,888	12,275	12,216	12,321
พลายชุมพล	5,405	5,467	5,554	5,689	5,815
อรัญญิก	29,399	29,240	29,399	29,327	29,321
บึงพระ	17,886	18,055	14,555	14,563	14,708

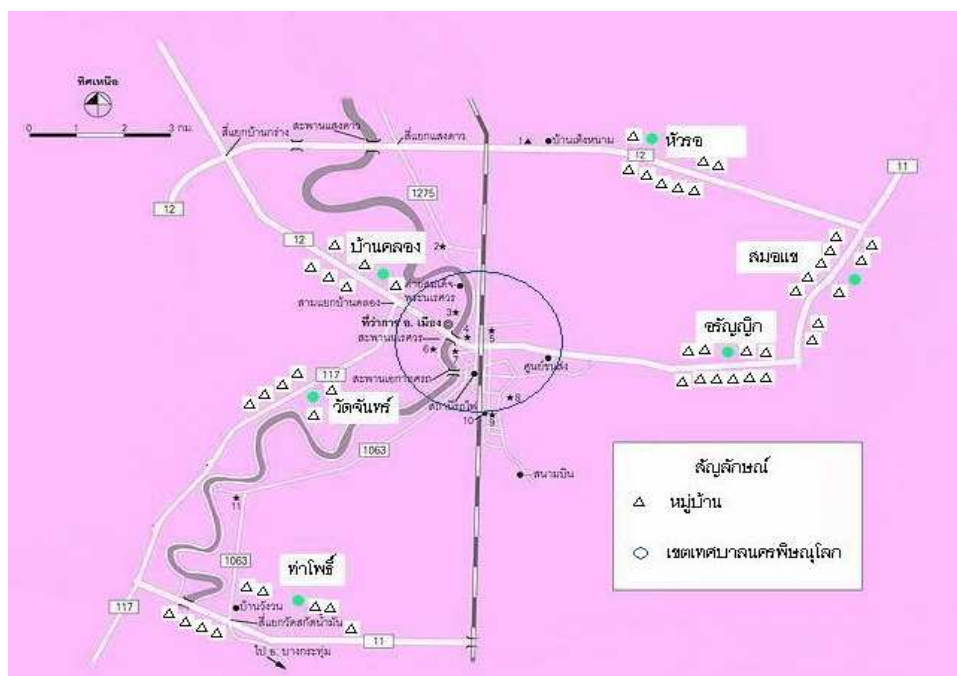
หมายเหตุ: ข้อมูลจากการจดทะเบียนมิใช่ประชากรที่อาศัยอยู่จริง ณ เดือนตุลาคม 2549

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2549)

จากตารางที่ 4 แสดงจำนวนประชากรในชุมชนที่ศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้จากทะเบียนโดยการแจ้งต่อสำนักทะเบียนอาชญากรรมเคลื่อนที่กับจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2545 - 2549 พบว่า ปีพ.ศ. 2549 ตำบลที่มีประชากรจำนวนมากที่สุดได้แก่ ตำบลอรัญญิก จำนวน 29,321 คน รองลงมาเป็นตำบลหัวรอ จำนวน 18,224 คน ตำบลบึงพระ จำนวน 14,708 คน และตำบลที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ ตำบลจอมทอง จำนวน 3,650 คน เมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตรในตารางที่ 5 พบว่า ในปีพ.ศ. 2549 ตำบลอรัญญิกยังคงมีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุดคือ 1,527.14 คนต่อตารางกิโลเมตรซึ่งสอดคล้องกับตารางที่ 4 ที่มีประชากรจำนวนมากที่สุด ตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรรองลงมาเป็นตำบลบ้านคลอง คือ 612.99 คนต่อตารางกิโลเมตร ตำบลวัดจันทร์คือ 573.27 คนต่อตารางกิโลเมตร และ

ความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดอยู่ที่ตำบลจอมทองเท่ากับ 101.96 คนต่อตารางกิโลเมตร และตำบลจอมทองนี้เองที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดด้วย

จะเห็นได้ว่ามีลักษณะการกระจายตัวของประชากรไปจากศูนย์กลางของความเจริญโดยเฉพาะศูนย์กลางของการศึกษาของตำบลท่าโพธิ์ ตำบลบ้านคลอง ตำบลหัวรอ ตำบลบึงพระ ศูนย์กลางด้านการค้า ของตำบลอรัญญิก ตำบลสมอแข ขยายออกไปเรื่อยๆจนพื้นที่นอกสุดยังคงเป็นชุมชนเกษตรกรรม รวมไปถึงโครงสร้างของชุมชนที่แผ่ออกจากศูนย์กลางไปตามเส้นทางคมนาคม ชุมชนบางแห่งจึงถูกแบ่งเป็นส่วนๆ เป็นรูปปลี ในแต่ละส่วนของชุมชนประชาชนมีกิจกรรมการใช้ที่ดินคล้ายคลึงกันและประชากรขยายไปตามถนนออกสู่ชานเมืองเรื่อยๆ และมีแนวโน้มอย่างนี้เรื่อยไป ซึ่งทำให้การศึกษาครั้งนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีวงกลมของ Park & Burgess (ปรีดา เซะวิเศษ, 2542: 8-10) ที่อธิบายการขยายตัวของเมืองออกไปเป็นรูปวงแหวน และทฤษฎีรูปเลี้ยวหรือลิ้มของ Homer Hoyt (ปรีดา เซะวิเศษ, 2542: 8-10) ที่กล่าวว่า การขยายตัวของเมืองจะเป็นไปตามแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมออกสู่ชานเมืองและกิจกรรมของประชาชนจะรวมกันอยู่สองข้างเส้นทางคมนาคมด้วย แสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 6 การกระจายตัวของประชากรตามเส้นทางคมนาคม

ที่มา: นเรศวรวิชัย (2550)

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนพื้นที่ความหนาแน่นและร้อยละของการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากรในชุมชนที่ศึกษาช่วงปีพ.ศ. 2545 - 2549

ชื่อตำบล	พื้นที่ ตร.กม.	ความหนาแน่นประชากร ปี พ.ศ. 2545-2549 (คน/ตร.กม.)					ร้อยละของการเปลี่ยนแปลงความ หนาแน่นช่วงปีพ.ศ.2545 - 2549
		2545	2546	2547	2548	2549	
วัดจันทร์	11.26	542.72	540.67	557.37	567.67	573.27	5.63
วัดพริก	58.89	131.38	131.89	130.51	130.26	130.23	-0.88
ท่าทอง	23.96	485.01	487.52	488.44	492.95	494.20	1.89
ท่าโพธิ์	50.10	186.11	186.37	189.34	192.14	269.96	45.05
สมอแข	40.19	310.82	314.08	321.30	329.24	335.26	7.86
ดอนทอง	28.90	415.26	417.89	423.84	431.00	433.91	4.49
ปากโทก	21.29	211.46	212.64	212.73	213.90	214.93	1.64
หัวรอ	40.20	402.41	414.70	428.53	441.09	453.33	12.65
จอมทอง	35.80	102.63	102.57	102.18	102.23	101.96	0.65
บ้านกร่าง	43.35	276.68	278.04	277.67	279.19	219.77	-20.57
บ้านคลอง	20.10	595.02	591.44	610.70	607.76	612.99	3.02
พลายชุมพล	27.00	200.19	202.48	205.70	210.70	215.37	7.58
อรัญญิก	19.20	1,531.20	1,522.92	1,531.20	1,527.45	1,527.14	-0.27
บึงพระ	34.18	523.29	528.23	425.83	426.07	430.31	-17.77

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2549)

หากพิจารณาความหนาแน่นของประชากรและร้อยละของการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ปีพ.ศ. 2545 - 2549 พบว่า

ตำบลวัดจันทร์ ท่าทอง ท่าโพธิ์ สมอแข ดอนทอง ปากโทก หัวรอ จอมทอง บ้านคลองพลายชุมพล ความหนาแน่นประชากรมีอัตราเพิ่มขึ้นช่วงปีพ.ศ. 2545 - 2549 ขณะที่ตำบลวัดพริก บ้านกว้าง อรัญญิก และบึงพระ ช่วง 5 ปีหลัง อัตราการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากรลดลง

ขณะที่ตำบลท่าโพธิ์ ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน และสูงกว่าตำบลอื่นๆ เนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในภาคเหนือตอนล่างนั้นคือ มหาวิทยาลัยนเรศวร ต่อมาผู้คนเล็งเห็นถึงความเจริญที่จะเกิดขึ้นในบริเวณนี้จึงมีการจับจองที่ดิน การซื้อขายที่ดินกันมาก ราคาที่ดินโดยรอบมหาวิทยาลัยก็สูงขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ชุมชนเกิดความหนาแน่นตามมาด้วย รองลงมาอยู่ที่ตำบลหัวรอ เป็นศูนย์กลางสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตำบลสมอแข ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกๆ ปี ระยะเวลา 5 ปีมีเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย 7-8 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนตำบลอื่นที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกันเช่น ตำบลวัดจันทร์ พลายชุมพล เป็นต้น การที่ชุมชนเหล่านี้มีการเติบโตสูงเนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนใกล้เขตเทศบาลนครพิษณุโลกซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก สามารถเดินทางได้ในระยะเวลาสั้นและมีความสะดวกสบาย

โดยส่วนใหญ่อัตราการเปลี่ยนแปลงด้านความหนาแน่นของประชากรในชุมชนที่ศึกษาจะมีแนวโน้มสูงขึ้นโดยที่ตำบลท่าโพธิ์มีอัตราการเปลี่ยนแปลงสูงที่สุด (ร้อยละ 45.05) รองลงมาคือตำบลหัวรอ (ร้อยละ 12.65) และต่ำสุดคือ ตำบลบึงพระ (ร้อยละ -17.77) คือช่วง 5 ปีที่ผ่านมาความหนาแน่นของประชากรลดลง และมีเพียง 3 ตำบลเท่านั้นที่จำนวนประชากรลดลง การเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Louis Wirth (1938) ที่เมื่อชุมชนเจริญเติบโตขึ้นขนาดและความหนาแน่นของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดังจะเห็นต่อไปในผลการวิจัยตอนที่ 2 และ 3

ตอนที่ 2 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 366)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	176	48.10
หญิง	190	51.90
<u>อายุ</u>		
19 - 37 ปี	95	26.00
38 - 56 ปี	184	50.20
57 ปีและสูงกว่า	87	23.80
อายุต่ำสุด คือ 19 ปี		
อายุสูงสุด คือ 76 ปี		
อายุเฉลี่ย คือ 46.5 ปี (47ปี)		
<u>สถานภาพสมรส</u>		
โสด	46	12.60
สมรส	286	78.20
หม้าย	29	7.90
หย่าร้าง	3	0.80
แยกกันอยู่	2	0.50

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 366)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ไม่ได้รับการศึกษา	8	2.20
ประถมศึกษา	210	57.50
มัธยมศึกษาตอนต้น	49	13.40
มัธยมศึกษาตอนปลาย	39	10.50
อนุปริญญา	26	7.10
ปริญญาตรี	34	9.30
<u>ภูมิลำเนาเดิม</u>		
พิษณุโลก	342	93.40
จังหวัดอื่นๆ	24	6.60
<u>อาชีพ</u>		
ทำนาทำไร่	82	22.40
ค้าขาย	89	24.40
รับจ้าง	86	23.50
ข้าราชการ	36	9.80
อื่นๆ (ไม่ได้ประกอบอาชีพ,แม่บ้าน,เลี้ยงสัตว์)	73	19.90
<u>รายได้</u>		
0 - 5,000 บาท	165	45.10
5,001 - 10,000 บาท	129	35.20
10,001 และสูงกว่า บาท	72	19.70
รายได้ต่ำสุด คือ 0 บาท		
รายได้สูงสุด คือ 40,000 บาท		
ค่ามัธยฐาน เท่ากับ 6,000		
ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน เท่ากับ 5,975.1		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

(n = 366)		
ลักษณะทั่วไป	จำนวน(คน)	ร้อยละ
<u>รูปแบบครอบครัว</u>		
ครอบครัวเดี่ยว	279	76.20
ครอบครัวขยาย	87	23.80
<u>ขนาดครอบครัว</u>		
ครอบครัวเล็ก	302	82.50
ครอบครัวใหญ่	64	17.50
<u>การเป็นสมาชิกกลุ่ม</u>		
ไม่เป็นสมาชิก	90	24.60
เป็นสมาชิก	276	75.40

ข้อมูลในตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนพอๆ กัน จำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 38-56 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 47 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย มีภูมิลำเนาอยู่ในพิษณุโลก อาชีพ ทำนาทำไร่ ค้าขาย และรับจ้าง มีรายได้ในช่วง 5,000-10,000 บาท โดยมีค่ามัธยฐานของรายได้เท่ากับ 6,000 บาท โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีขนาดเล็ก และเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละของการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 366)		
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	ใช่	ไม่ใช่
ที่พักอาศัย	357 (97.50)	9 (2.50)
ทำการเกษตร	92 (25.10)	274 (74.90)
ให้เช่า	21 (5.70)	345 (94.30)
อุตสาหกรรม	1 (0.30)	365 (99.70)
อื่น ๆ (เลี้ยงสัตว์, ธุรกิจส่วนตัว)	5 (1.40)	361 (98.60)

ตารางที่ 7 แสดงลักษณะการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ตนมีอยู่ พบว่าจากกลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละด้านดังนี้ ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่พักอาศัย รองลงมาลำดับต่อมาเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตร และการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้เช่าตามลำดับ การใช้ประโยชน์ที่ดินทาง ด้านอื่น ๆ และอุตสาหกรรมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่าง

(n = 366)		
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย	ใช่	ไม่ใช่
ติดถนน	309 (84.40)	57 (15.60)
ติดพื่นนา	39 (10.70)	27 (89.30)
ติดโรงงาน	6 (1.60)	360 (98.40)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

	(n = 366)	
สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย	ใช่	ไม่ใช่
ติดศูนย์การค้า	7 (1.90)	359 (98.10)
ติดอาคารพาณิชย์	14 (3.8)	352 (96.2)
ติดวัด	6 (1.60)	360 (98.40)
ติดมหาวิทยาลัย	4 (1.10)	362 (98.90)
ติดแม่น้ำลำคลอง	44 (12.00)	322 (88.00)
ติดบ้านเรือน	243 (66.40)	123 (33.60)
อื่นๆ (ที่ว่างเปล่า, สถานีอนามัย)	7 (1.90)	359 (98.10)

จากตารางที่ 8 สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยในแต่ละด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีบ้านของตนเองติดกับถนน เส้นทางคมนาคม ติดบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้คน แม่น้ำลำคลอง ที่ดินทำนา อาคารพาณิชย์ ศูนย์การค้า และโรงงานตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ตารางที่ 9 แสดงระดับของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจและสังคม

(n = 366)

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	จำนวน	ร้อยละ
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>		
น้อย	179	48.90
มาก	187	51.10
<u>ด้านสังคม</u>		
น้อย	163	44.50
มาก	203	55.50

ผลการศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจากการเจริญเติบโตของเมือง แยกศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างใหญ่มีความเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจมาก มากกว่าผลกระทบน้อย ในทำนองเดียวกันกับด้านสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมมาก มากกว่าผลกระทบน้อยเช่นกัน

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลด้านผลกระทบต่อกีฬาชีวิตความเป็นอยู่ของ
ประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกแยกรายข้อ

(n = 366)

ผลกระทบต่อกีฬาชีวิตความเป็นอยู่	ใช่	ไม่ใช่
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>		
1. ที่ดินที่เป็นพื้นที่ว่างในชุมชนมีน้อยลง	221 (60.40)	145 (39.60)
2. การทำมาหากินในเขตชุมชนมีความหลากหลาย	269 (73.50)	97 (26.50)
3. ธุรกิจการค้าในเขตชุมชนมีมาก	246 (67.20)	120 (32.80)
4. ที่ดินบางแห่งในชุมชนถูกใช้เป็นโรงงานอุตสาหกรรม	99 (27.00)	267 (73.00)
5. มีการขายที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น	189 (51.60)	177 (48.40)
9. มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพบ่อยครั้ง	168 (45.90)	198 (54.10)
10. บุคคลในครอบครัวประกอบอาชีพต่างกัน	279 (76.20)	87 (23.80)
11. มีช่องทางการหาอาชีพง่ายขึ้น	219 (9.80)	147 (40.20)
12. ทำงานตามความถนัดของตนเอง	329 (89.90)	37 (10.10)
13. สินค้ามีราคาแพง	312 (85.20)	54 (14.80)
14. คนที่มีฐานะการเงินดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง	275 (75.10)	91 (24.90)
15. คนที่มีการงานดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง	280 (76.50)	86 (23.50)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

	(n = 366)	
ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่	ไม่ใช่
16. ค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น	310 (84.70)	56 (15.30)
17. มีรายได้เพิ่มขึ้น	95 (26.00)	271 (74.0)
18. รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ	320 (87.40)	46 (12.60)
19. มีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น	337 (92.10)	29 (7.90)
<u>ด้านสังคม</u>		
20. เขตชุมชนของท่านมีคนจำนวนมาก	216 (59.00)	150 (41.00)
21. ผู้คนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนของท่านมาก	166 (45.40)	200 (54.60)
22. ผู้คนในชุมชนของท่านพากันย้ายถิ่นออกไปอยู่ในตัวเมือง	85 (23.20)	281 (76.80)
23. สถานที่ราชการในชุมชนของท่านมีมาก	144 (39.30)	222 (60.70)
24. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมาก	201 (54.90)	165 (45.10)
25. ถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต	277 (75.70)	89 (24.30)
26. ลักษณะการทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับ	333 (91.00)	33 (9.00)
27. การเดินทางไปมาสะดวกสบาย	339 (92.60)	27 (7.40)
28. สมาชิกในครอบครัวมีลักษณะต่างคนต่างอยู่	117 (32.00)	249 (68.00)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

	(n = 366)	
ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่	ไม่ใช่
29. ครอบครัวไม่มีความมั่นคง	141 (38.50)	225 (61.50)
30. สามีและภรรยาไม่มีความเสมอภาคกัน	329 (89.90)	37 (10.10)
31. รู้จักเพื่อนบ้านอย่างผิวเผิน	43 (11.70)	323 (88.30)
32. ไม่มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้กับเพื่อนบ้าน	60 (16.40)	306 (83.60)
33. ความเชื่อมั่นในศาลลดลง	312 (85.20)	54 (14.80)
34. ประเพณีท้องถิ่นเลือนหายไป	90 (24.60)	276 (75.40)
35. มีความผูกพันต่อชุมชนลดลง	44 (12.00)	322 (88.00)
36. มีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง	55 (15.00)	311 (85.00)
37. รู้ทันข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้น	333 (91.00)	33 (9.00)
38. มีการแต่งกายที่ทันสมัยอยู่เสมอ	307 (83.90)	59 (16.10)
39. ภายในชุมชนมีความแออัด	96 (26.20)	270 (73.80)
40. มีความปลอดภัยจากอาชญากรรม	264 (72.10)	102 (27.90)
41. มีปัญหาด้านขยะที่เพิ่มมากขึ้น	142 (38.80)	224 (61.20)

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	(n = 366)	
	ใช่	ไม่ใช่
42. กล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง	337 (92.10)	29 (7.90)
43. ความไว้วางใจกันระหว่างเพื่อนบ้านลดลง	142 (38.80)	224 (61.20)
44. มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆตามบทบาทหน้าที่	260 (71.00)	106 (29.00)
45. มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้คนมารวมกลุ่มกันเป็นสมาคมและ องค์กร	315 (86.10)	51 (13.90)
46. การดำเนินงานของสมาคมและองค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบ	335 (91.50)	31 (8.50)

ผลการศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นในการหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพมากที่สุด รองลงมาเห็นว่าโอกาสทางการศึกษาในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้น ได้ทำงานตามความถนัดของตนเอง แต่รายได้เพิ่มขึ้นกลับน้อยที่สุด ตามลำดับ ส่วนผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเดินทางด้วยความสะดวกสบายมากที่สุด รองลงมาคือกล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตัวเอง ในชุมชนมีการดำเนินงานของสมาคมและองค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบ ส่วนการรู้จักเพื่อนบ้านอย่างผิวเผินน้อยที่สุด ตามลำดับ และเมื่อจัดลำดับผลกระทบจากมากไปหาน้อย 10 ข้อ ก็จะได้ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลด้านผลกระทบต่องีวีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
ด้านเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกระดับมาก
10 ลำดับรายชื่อ

(n = 366)		
ผลกระทบต่องีวีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่	ไม่ใช่
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>		
1. กระตือรือร้นในการหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพ	349 (95.40)	17 (4.60)
2. มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น	337 (92.10)	29 (7.90)
3. ทำงานตามความถนัดของตนเอง	329 (89.90)	37 (10.10)
4. รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ	320 (87.40)	46 (12.60)
5. สินค้ามีราคาแพง	312 (85.20)	54 (14.80)
6. ค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น	310 (84.70)	56 (15.30)
7. คนที่มีงานดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง	280 (76.50)	86 (23.50)
8. บุคคลในครอบครัวประกอบอาชีพต่างกัน	279 (76.20)	87 (23.80)
9. คนที่มีฐานะการเงินดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง	275 (75.10)	91 (24.90)
10. การทำมาหากินในเขตชุมชนมีความหลากหลาย	296 (73.50)	97 (26.50)

ตารางที่ 11 (ต่อ)

	(n = 366)	
ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่	ไม่ใช่
<u>ด้านสังคม</u>		
1. การเดินทางไปมาสะดวกสบาย	339 (2.60)	27 (7.40)
2. กล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง	337 (92.10)	29 (7.90)
3. การดำเนินงานของสมาคมและองค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบ	335 (91.50)	31 (8.50)
4. การทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับและรู้ทันข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้น	333 (91.00)	33 (9.00)
5. สามีและภรรยามีความเสมอภาคกัน	329 (89.90)	37 (10.10)
6. มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้คนมารวมกลุ่มกันเป็นสมาคมและองค์กร	315 (86.10)	51 (13.90)
7. ความเชื่อมั่นในศาลลดลง	312 (85.20)	54 (14.80)
8. มีการแต่งกายที่ทันสมัยอยู่เสมอ	307 (83.90)	59 (16.10)
9. ถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต	277 (75.70)	89 (24.30)
10. มีความปลอดภัยจากอาชญากรรม	264 (72.10)	102 (27.90)

จากตารางที่ 11 พบว่าจากการเจริญเติบโตของเมืองกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจจากมากสุดไปน้อยสุดดังนี้ การกระตือรือร้นในการหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพ รองลงมามีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ทำงานตามความถนัดของตนเอง รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ สินค้ามีราคาแพง ค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น คนที่มีการงานดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง บุคคลในครอบครัวประกอบอาชีพต่างกัน คนที่มี

ฐานะการเงินดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง และการทำมาหากินในเขตชุมชนมีความหลากหลาย สิ่งเหล่านี้ให้เห็นตามแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อกิจกรรมชีวิตด้านการงาน อาชีพที่ความแตกต่างทางสังคมจะก่อให้เกิดการแบ่งงานและความชำนาญเฉพาะด้านไปตามลำดับวิวัฒนาการของเศรษฐกิจที่ Hauser (1956) กล่าวถึงเศรษฐกิจแบบเมืองที่ประชาชนใช้แรงงานของตนเพื่อการดำรงชีพ จนเกิดแหล่งการค้าและนำไปสู่เศรษฐกิจแบบนครใหญ่ที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีและความซับซ้อนของเมืองมากขึ้น

ส่วนการเจริญเติบโตของเมืองมีผลต่อวิถีชีวิตผลกระทบต่อกิจกรรมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ด้านสังคมจากมากไปน้อยสุด พบว่า มีการเดินทางไปมาสะดวกสบายมากที่สุด รองลงมาเป็นกล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง การดำเนินงานของสมาคมและองค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบ การทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับและรู้ทันข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้น สามีและภรรยามีความเสมอภาคกัน มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้คนมารวมกลุ่มกันเป็นสมาคมและองค์กร ความเชื่อมั่นในศาสนาลดลง มีการแต่งกายที่ทันสมัยอยู่เสมอ ถนนภายในชุมชนเป็นคอนกรีต และมีความปลอดภัยจากอาชญากรรมตามลำดับซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของผลกระทบต่อกิจกรรมชีวิต สภาพสังคมจากการเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตของเมืองทำให้ประชาชนมีความมั่นใจ มีเหตุมีผลกล้าเสี่ยง และในทางตรงกันข้ามความเชื่อมั่นในศาสนา ประเพณีต้องถดถอยลง ชีวิตไม่เรียบง่ายเหมือนเดิม เพราะมีประชาชนมากเกิดความแออัด อาจเกิดปัญหาและคุณภาพชีวิตที่แย่งของคนที่ในพื้นที่นั้นๆ ได้เช่นกัน

ตอนที่ 4 ทดสอบสมมติฐาน

การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยทางด้านบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อกิจกรรมชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (logistic regression analysis แบบ binary logistic) และแบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อม บริเวณที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ที่ดิน

2. การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (logistic regression analysis แบบ binary logistic)

ตารางที่ 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรอิสระ

(n = 366)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1													
2	.028												
3	.092	.381											
4	-.124	-.557	-.374										
5	.120	-.034	-.013	.033									
6	-.080	-.135	.085	.264	-.017								
7	-.047	-.136	.012	.191	.147	.367							
8	.097	.040	.064	-.130	.113	-.056	-.039						
9	.080	.026	-.133	-.038	.054	.017	-.086	.606					
10	.018	.289	.123	-.213	-.206	-.006	.028	-.083	-.021				
11	.024	.075	.159	-.023	-.030	.022	.054	.046	-.113	-.049			
12	-.025	.048	-.064	-.097	.073	-.236	.026	.072	-.004	.059	-.029		
13	.024	-.047	-.058	.058	.030	-.045	-.002	.057	.073	-.023	-.265	.072	
14	.050	-.088	-.096	.116	-.014	.001	.000	.094	.114	.030	.008	-.030	-.013
Mean	.520	46.58	.126	9.110	.930	.224	70.51.16	.760	.830	.750	.980	.250	.060
S.D.	.500	13.932	.332	4.233	.248	.418	5975.06	.431	.380	.431	.155	.434	.233

ตารางที่ 12 (ต่อ)

(n = 366)

ตัวแปร	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
15	-.006											
16	.022	-.080										
17	-.018	-.040	-.122									
18	-.007	-.015	.055	-.044								
19	-.007	-.016	.059	-.048	-.018							
20	-.010	.099	.006	-.068	-.025	.076						
21	-.006	-.015	-.123	-.044	-.016	-.018	-.025					
22	-.005	-.012	.045	-.036	-.013	-.015	-.021	-.013				
23	-.019	-.043	-.144	.064	.019	-.051	-.073	.019	-.038			
24	-.073	-.016	-.081	-.017	.091	-.027	-.159	-.136	.074	-.058		
25	-.007	-.016	-.051	.017	-.018	-.019	.076	-.018	-.074	.010	-.070	
Mean	.000	.010	.840	.110	.020	.020	.040	.020	.010	.120	.660	.020
S.D.	.052	.116	.363	.309	.127	.137	.192	.127	.104	.326	.473	.137

การแสดงความสัมพันธ์ที่สัมพันธ์กันระหว่างกันของตัวแปรอิสระใช้สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 12 ดังนี้

- 1 แทน เพศ (ชาย)
- 2 แทน อายุ
- 3 แทน สถานภาพสมรส (สมรส)
- 4 แทน ระดับการศึกษา
- 5 แทน ภูมิลำเนา (จังหวัดอื่น)
- 6 แทน อาชีพ (ภาคเกษตร)

7	แทน	รายได้
8	แทน	รูปแบบครอบครัว (เดี่ยว)
9	แทน	ขนาดครอบครัว (เล็ก)
10	แทน	การเป็นสมาชิกกลุ่ม
11	แทน	การใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นที่พักอาศัย
12	แทน	การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร
13	แทน	การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยให้เช่า
14	แทน	การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านอุตสาหกรรม
15	แทน	การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านอื่นๆ
16	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดถนน
17	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดที่นา
18	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดโรงงาน
19	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดศูนย์การค้า
20	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดอาคารพาณิชย์
21	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดวัด
22	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดมหาวิทยาลัย
23	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับแม่น้ำลำคลอง
24	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับบ้านเรือน
25	แทน	สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยที่ติดกับอื่นๆ

จากตารางที่ 12 เป็นการทดสอบเมตริกซ์ความสัมพันธ์ (Matrix) เพื่อหาค่าความเป็นอิสระในการคัดเลือกเข้าไปทำนายตัวแปรโดยการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้ตัวแปรอิสระจะต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเกิน 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548: 150) เพราะถ้าตัวแปรอิสระมีความความสัมพันธ์กันสูงจึงมีปัญหา Multicollinearity ซึ่งทำให้สมการไม่ถูกต้องและทำให้สถิติทดสอบที่มีค่าน้อยกว่าปกติ (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2549: 176) ตัวแปรอิสระประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย และการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระตัวใดที่มีความสัมพันธ์กันเกิน 0.75 จึงได้นำตัวแปรอิสระไปวิเคราะห์การถดถอยพหุต่อไป

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
ที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
เศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อม

(n = 366)

ตัวแปร	B	S.E.	Wald	Sig.
ระดับการศึกษา	.097	.034	8.171	.004
ภูมิลำเนา(จังหวัดอื่นๆ)	-1.292	.534	5.841	.016
การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร	-.724	.346	4.384	.036
สภาพแวดล้อมติดบ้านเรือน	-.609	.281	4.701	.030
ค่าคงที่(a)	.081	1.126	.005	.943

Nagelkerke $R^2 = .191$ Chi-square = 54.949 Sig. = .000

จากตารางที่ 13 เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจ โดยให้ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยเศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นตัวแปรอิสระและให้ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจเป็นตัวแปรตาม พบว่าระดับการศึกษา ภูมิลำเนา(จังหวัดอื่นๆ) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือนสามารถพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ร่วมกันพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจได้ร้อยละ 19 (Nagelkerke $R^2 = .191$) ถือว่ามีผลค่อนข้างน้อย เมื่อนำตัวแปรทั้ง 4 ตัว ที่สามารถพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก คือ ระดับการศึกษาซึ่งในกรณีเชิงบวกหมายความว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับตัวแปรตามนั่นคือ ระดับการศึกษา เพิ่มขึ้นผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจก็มากขึ้นตามไปด้วย ระดับการศึกษาน้อยลงผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจก็น้อยตาม

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ คือ ภูมิลำเนา (จังหวัดอื่นๆ) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร และสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน ในกรณีนี้หมายความว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้ามกับตัวแปรตาม นั่นคือ เมื่อที่ดินทำการเกษตร

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือนมากขึ้นหรือมีค่ามากจะทำให้ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจลดลง หรือหากการใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือนลดลง ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจจะเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกของผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านสังคมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อม

(n = 366)				
ตัวแปร	B	S.E.	wald	Sig.
ระดับการศึกษา	.086	.032	.7330	.007
ขนาดครอบครัว(เล็ก)	-1.117	.415	7.244	.007
การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร	-1.220	.365	11.194	.001
สภาพแวดล้อมติดบ้านเรือน	.601	.282	4.550	.033
ค่าคงที่ (a)	-.305	1.127	.073	.787
Negelkerke R ² = .249 Chi-square = 75.207 Sig. = .000				

จากตารางที่ 14 เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านสังคม โดยให้ปัจจัยส่วนบุคคลกับปัจจัยเศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นตัวแปรอิสระและให้ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านสังคมเป็นตัวแปรตาม พบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครอบครัว การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร และสภาพแวดล้อมติดบ้านเรือน สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ร่วมกันพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้ร้อยละ 25 (Negelkerke R² = .249) ซึ่งถือว่ามีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อย เมื่อนำตัวแปรทั้ง 4 ตัวที่สามารถพยากรณ์ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก คือ ระดับการศึกษา หมายความว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกับตัวแปรตามนั่นคือ ถ้าระดับการศึกษา เพิ่มขึ้น ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมก็จะมีมาก หรือหากระดับการศึกษา น้อยลงจะทำให้ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมลดลงตาม

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ คือ ขนาดครอบครัว (เล็ก) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน หมายความว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับตัวแปรตาม นั่นคือ เมื่อขนาดครอบครัว (เล็ก) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีมากขึ้น ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมจะลดลง หรือขนาดครอบครัว (เล็ก) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีน้อยลง ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมจะมีมากขึ้น

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน

เมื่อทำการศึกษาผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเมืองแล้วยังคงต้องศึกษาเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและชุมชน ทั้งนี้เกิดจากการที่มนุษย์เราไม่ได้อยู่เพียงผู้เดียวในสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ ถึงแม้ชุมชนที่ศึกษายังอยู่ในเขตชานเมืองแต่การพัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ก็จำเป็นต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีคุณภาพใกล้เคียงกับคนที่อยู่ในเมือง

สภาพปัญหา

สภาพปัญหา โดยสรุปจากการสอบถาม พูดคุยจากบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน คู่สมรส หัวหน้าครัวเรือน หรือผู้ที่อาศัยในแต่ละครัวเรือน มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องสภาพความเป็นอยู่ การหาเงินเลี้ยงปากท้องเพื่อความอยู่รอดของคนในครอบครัว เพื่อนำไปสู่การเลี้ยงดู การอบรม กล่อมเกล่าที่ดี ประการถัดมาเป็นบทบาทขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับงบประมาณ ในการพัฒนาชุมชนอย่างไม่ทั่วถึง ไม่เป็นธรรม ขาดมาตรการที่แน่ชัดในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในหมู่บ้าน ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกในองค์การบริหารส่วนตำบลบางคน หรือผู้อาวุโสในชุมชน ในเรื่องความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันในชุมชนที่อยู่อาศัย จากการซักถามทำให้ผู้วิจัยได้คำตอบพอจะสรุปภาพโดยรวมในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพนั้น เกือบทุกชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมตามชนบทมาสู่สิ่งแวดล้อมแบบเมืองมากขึ้นทั้งเสียงดังจากรถบรรทุกที่อาศัยเส้นทางคมนาคมในหมู่บ้านวิ่งผ่านไปมา ปัญหาขยะบางแห่งมีรถขยะมาเก็บแต่โดยส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะเผาขยะกันเอง เพราะยังเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนกลางมารับผิดชอบ ด้านครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวใหญ่มาสู่ครอบครัวขนาดเล็ก ด้านชุมชน

และสังคมมีการติดต่อกับเพื่อนบ้านละแวกเดียวกันที่เป็นเครือญาติกันเท่านั้น หากบ้านใดอยู่ไกลออกไปหรือไม่มีความสนิทสนมกันก็แทบจะไม่มี การติดต่อกันเลย การเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีที่สูงขึ้นแต่ความเจริญทางจิตใจของคนกลับมีทิศทางตรงกันข้าม ปัจจุบันการเดินทางสัญจรใช้ถนนเป็นหลักสะดวกรวดเร็วแต่คุณภาพยังไม่ดีเท่าที่ควร จากอดีตมีเพียงอาชีพเกษตร ทำนา ทำไร่ ค้าขายเพียงไม่กี่ราย ในปัจจุบันมีอาชีพหลากหลายมากขึ้น ตลาดนัดเคลื่อนที่มีอยู่ทุกหมู่บ้าน ความไม่แน่นอนในเรื่องรายได้และอาชีพมีมากกว่าเมื่ออดีต คนมีการศึกษามากขึ้นกว่าเดิมแต่เด็กวัยรุ่นปัจจุบันมักไม่ค่อยสนใจเรื่องการศึกษา เรียนไม่ค่อยจบทั้งๆ ที่ผู้ปกครองต่างตั้งหน้าตั้งตาหาเงินเพื่อส่งเสริมให้บุตรมีการศึกษา ปัญหาการว่างงานมีเป็นรายบุคคลที่เป็นคนเลือกงาน ด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา น้ำท่วม (บางตำบลที่ติดกับแม่น้ำ) ขาดแคลนโทรศัพท์ น้ำประปาไม่มีคุณภาพ ตลอดจนค่าบริการสาธารณูปโภคแพง ในท่ามกลางสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เลวลง สังคมมีปัญหาเรื้อรังและยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างครบถ้วน ก็ยังคงเป็นปัญหาอยู่ทุกๆ ชุมชนที่ศึกษาในภาพรวม และสามารถสรุปประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. ด้านการเมือง ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนภาพการเมืองท้องถิ่นที่ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นกลาง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเสนอโครงการ งบประมาณมาไม่ถึงตัวชุมชนอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยใช้ไม่ได้ผล เห็นแก่พวกพ้องของตนมากกว่าเสียงของชาวบ้าน และปัญหาในตัวผู้นำเองที่ทำงานไม่เต็มที่

2. ด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ถือเป็นระบบสาธารณูปโภคที่เข้าถึงทุกหมู่บ้าน เกือบทุกหมู่บ้านมีน้ำประปาใช้ส่วนใหญ่เป็นน้ำประปาหมู่บ้านที่ยังขาดการดูแลเรื่องความสะอาดมาตรฐานยังมีไม่เพียงพอ น้ำยังมีตะกอนแต่ชาวบ้านต้องมีเครื่องกรองน้ำติดบ้านไว้ บางบ้านไม่มีเครื่องกรองก็ต้องใช้วิธีการทิ้งน้ำให้ตกตะกอนก่อนจึงนำมาใช้ บ้างก็ดื่ม บ้างก็นำมาเพื่อล้างภาชนะ การนำน้ำมาดื่มอาจส่งผลต่อสุขภาพในอนาคต โทรศัพท์ไม่ทั่วถึงตลอดจนค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปาแพง

3. ด้านอาชญากรรม ปัญหาหลักเล็ขโมยน้อย ยาเสพติดลดลง แต่มักมีปัญหากลุ่มวัยรุ่นทะเลาะวิวาทกัน

4. ปัญหาด้านค่าครองชีพ สินค้าแพงขึ้น วัตถุดิบมีราคาสูงขึ้นโดยเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าซื้อของและต้นทุนในการทำมาหากินสูง ทำให้ค้าขายไม่ดี ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นทำให้รายได้ลดลง

5. ชาวบ้านที่มีอาชีพทำการเกษตร ทำไร่นา ประสบบัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ขายยาก ทั้งๆ ที่ราคาปุ๋ยแพงขึ้น

6. หนี้สิน ทั้งเงินกู้จากกองทุน บางคนไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองจึงต้องรับจ้าง เช่าที่ดินทำการเกษตรแต่ไม่ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มทุนจึงต้องมีหนี้สินและแบกรับภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว

7. ปัญหาด้านการศึกษา โอกาสทางการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคกันทางการศึกษาแต่ปัญหาขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือตัวเด็กที่ไม่สนใจในเรื่องการเล่าเรียน เพราะสภาพแวดล้อมที่รอบข้างเต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุเนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นสิ่งที่ดีทำให้เกิดความรอบรู้กว้างไกลแต่การใช้ไม่ถูกทางจึงเกิดโทษ โรงเรียนบางแห่งในชุมชนยังขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียน

8. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหายะที่ยังอาศัยการกำจัดขยะโดยการเผาซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกสุขลักษณะเพราะเป็นการเพิ่มมลภาวะทางอากาศให้กับชุมชน บางตำบลที่เป็นทางผ่านไปยังอำเภออื่นๆของจังหวัด มีปัญหายะตามแนวถนนเป็นจำนวนมาก บ้างก็ทิ้งบริเวณแม่น้ำ ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เนื่องจากในชุมชนยังไม่มีถังขยะมารองรับ นอกจากนี้ปัญหามลพิษและเสียงดังอันเกิดจากยานพาหนะ

9. ปัญหาน้ำท่วมและปัญหายากแฉ้ง ที่เกิดขึ้นกับเกษตรกร ก่อความเสียหายกับผลผลิตทางการเกษตร เมื่อเกิดปัญหาแล้วไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลือเท่าที่ควร บางแห่งมีน้ำท่วมขังภายในหมู่บ้านเนื่องจากไม่สามารถระบายน้ำได้ทันในช่วงฤดูฝน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน

ความเป็นชุมชนนั้นประกอบไปด้วยลักษณะทางด้านกายภาพที่เป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนและลักษณะทางสังคม การมุ่งให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางด้านต่างๆ ตามบทบาทของเมืองรองในภาคเหนือตอนล่างและยุทธศาสตร์การพัฒนาสี่แยกอินโดจีน ทำให้เมืองพิษณุโลกมีกิจกรรม

ด้านต่างๆ เกิดขึ้น เริ่มมีคนย้ายถิ่นเข้ามา มีการก่อสร้างอาคารแบบต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเก็งกำไรในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มาก แต่เนื่องจากการริเริ่มของการเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดขึ้นทำให้เมืองพิษณุโลกเผชิญกับปัญหาด้านต่างๆ เช่น ปัญหาคุณภาพชีวิต สุขอนามัย มลภาวะทางเสียง อากาศ เพราะฉะนั้นจึงต้องมีแนวทางการแก้ปัญหาอันเกิดจากการเจริญเติบโตของเมือง โดยเฉพาะปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นที่แก้ปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและหลักวิชา หากเป็นไปได้จะต้องเกิดจากพลังของชุมชนภายในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาพื้นที่ สภาพแวดล้อม สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเองไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนส่วนรวม จากการให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนพร้อมเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนของตนเองในแบบสอบถาม พอสรุปได้ดังนี้

1. ประชาชนต้องการการเมืองหรือผู้นำที่มีความสามารถและคุณธรรม มีผู้นำที่เข้มแข็ง และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานและความจำเป็นพื้นฐาน ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาส เปิดเวทีให้ประชาชนเสนอโครงการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อภาครัฐ หรือมีการร่วมมือกันแบบพหุภาคีเพื่อเป็นการเชื่อมเครือข่ายภายในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ

2. ประชาชนต้องการมีงานทำที่มั่นคง มีอาชีพที่มั่นคง และหากมีงานดีๆ รองรับสำหรับผู้จบการศึกษาใหม่ๆ คงจะช่วยให้ประชาชนมีรายได้เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี หรือแม้แต่การทำการเกษตร ชาวนาที่ถือเป็นกระดูกสันหลังของชาติมีการทำนาซึ่งเป็นอาชีพที่มีมาแต่โบราณกาล หากแต่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐก็คงมีการทำนากันน้อยลงอยู่ไม่น้อย หรือสินค้าทางการเกษตรอื่นๆ ที่ยังคงเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน จะต้องมีการตลาดที่มั่นคงจึงจะทำให้คงความสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง

3. ประชาชนต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งและมีการเกื้อกูลกัน ลดความเห็นแก่ตัวลงจึงต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ อาศัยการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่เด็กจากครอบครัว ชุมชนควรมีการป้องกันควบคุมอบายมุขและอาชญากรรม มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมสุขภาพ มีระบบสุขภาพอาหารและน้ำดื่มเป็นการพัฒนาสร้างเสริมสิ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

4. ปัจจุบันมีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน เศรษฐกิจ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพ ชุมชนเร่งจัดการการศึกษาสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ส่งเสริมให้ทุนอุดหนุนเด็กที่ด้อยโอกาสและมีความตั้งใจอย่างทั่วถึง ปฏิบัติจิตสำนึกให้มีใจรักในการเรียนเพื่อประโยชน์แก่ตัวเองในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะด้านสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยความร่วมมือและการสร้างจิตสำนึกของบุคคลจากทุกภาคของสังคม หากให้ฝ่ายรัฐจัดการแต่เพียงผู้เดียวคงไม่สามารถจัดการกับปัญหาได้ ต้องอาศัยความสามัคคีเล็งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยเริ่มมาตรการจากบริเวณใกล้ตัวคือในบ้านของตน นำไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวนั่นคือสิ่งแวดล้อมรอบบ้าน ชุมชน ทำให้เป็นนิสัย เช่น ทิ้งขยะให้ถูกที่ การแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ โดยที่ชุมชนอาจจะมีการจัดอบรมแก่สมาชิกในชุมชนของตน จัดหาแหล่งจัดเก็บขยะให้เป็นที่เป็นทางและคอยจัดเก็บอยู่เสมอ

6. ด้านสาธารณสุขภาค คุณภาพน้ำควรมีการตรวจสอบมาตรฐานการจัดการน้ำเป็นประจำ หากน้ำประปาไม่มีคุณภาพปัญหาที่ตามมาคือ การคุกคามต่อสุขภาพของประชาชนในชุมชนนั้นๆ

ข้อวิจารณ์

การวิจัยเรื่องผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ผู้วิจัยขอเสนอข้อวิจารณ์ผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายโดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน เหตุผลเพราะเป็นฝ่ายที่อยู่บ้านมักมีหน้าที่ดูแลบุตรหลานของตนมากกว่าฝ่ายชายที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ส่วนเพศชายที่อยู่บ้านก็มักจะเป็นผู้ใหญ่มาก โดยกลุ่มตัวอย่างจะมีอายุในช่วง 38 - 56 ปีจำนวนมากที่สุดเพราะเมื่ออายุมากขึ้นการไปสมัครงานหรือทำงานที่ใดก็ได้ไม่มีที่รับเข้าทำงาน ปัจจุบันจึงนิยมรับกลุ่มคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวและวัยทำงานรวมทั้งความรู้น้อย สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น เนื่องจากอดีตระบบการศึกษาของไทยยังจำกัดในกลุ่มชนชั้นทางสังคมบางกลุ่มเท่านั้น เกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจึงมีการศึกษา

น้อยมากและแต่งงานเมื่ออายุน้อย ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสแล้วมากกว่า สถานภาพโสด หม้าย หย่าร้างและแยกกันอยู่ ด้านภูมิลำเนาส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ภายในจังหวัด พิษณุโลกดั้งเดิมและเห็นการเปลี่ยนแปลงความเจริญนั้นมีขึ้นเรื่อยๆ การประกอบอาชีพมีสัดส่วน ใกล้เคียงกัน คือ อาชีพค้าขาย รับจ้างและทำนาทำไร่ ผู้คนมักทำงานในพื้นที่ของตนเอง บ้างเปิด ร้านค้าเล็กๆเพื่อเพิ่มรายได้ดังที่อดุลย์ ต้นประยูร (2523, อ้างใน สุกัญญา พิสัยพันธ์, 2534: 26-27) กล่าวถึงผลการเจริญเติบโตของเมืองด้านสภาพแวดล้อม ว่าจะเกิดร้านค้า ตลาด ชนบทก็ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่คล้ายกับเมือง และณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (ม.ป.ป.: 31-33) อธิบายการ เปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาในเขตชานเมืองว่าการที่มีธุรกิจการค้าเพิ่มขึ้นเพราะมีผู้บริโภค สินค้าและบริการมาก สำหรับกลุ่มอาชีพรับจ้างต้องออกไปทำงานนอกบ้านแบบไปเช้าเย็นกลับ ส่วนอาชีพทำนาทำไร่กลุ่มคนที่ทำก็มีอายุมากระหว่าง 40- 50 ปีขึ้นไปเพราะกลุ่มคนสมัยใหม่ที่มี การศึกษาสูงก็มักหันไปทำงานในบริษัท โรงงาน จำนวนมาก ถึงแม้จะมีงานทำกันอย่างต่อเนื่องแต่ รายได้ต่ำ รายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยจึงอยู่ที่ 6,000 บาทเท่านั้น

ข้อมูลทั่วไปทางด้านสังคม พบว่า รูปแบบครอบครัวเดี่ยวมีมากขึ้นถึงร้อยละ 76.2 เนื่องจากความต้องการเป็นส่วนตัวเป็นครอบครัวของตนเองที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูกเท่านั้น บางครอบครัวจะสร้างบ้านใหม่ในพื้นที่หรืออาณาเขตเดียวกับบ้านพ่อแม่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำให้ ครอบครัวปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยลงตามแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิต ด้านลักษณะประชากรว่าขนาดครอบครัวมีขนาดเล็กลง สมาชิกในครอบครัวอย่างน้อย 1 คนจะเป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มฅาปนกิจหมู่บ้าน ฯลฯ ทำให้กลุ่มตัวอย่าง มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้าน ด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินและสภาพแวดล้อม บริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มตัวอย่างมักจะใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อเป็นที่พักอาศัย เพราะถือเป็น สิ่งจำเป็นในการดำรงอยู่ ลักษณะบ้านเรือนจะยกสูงขึ้นเดียว ทำด้วยไม้ บ้างเป็นปูน จากการสังเกต บ้านสมัยใหม่พอมิเห็นบ้างมีลักษณะเป็นบ้านปูนสองชั้น มีรั้วกันเขตบริเวณบ้านของตนซึ่ง David (1998) กล่าวถึงบ้านในลักษณะเมืองมักจะเป็นตึกแถวติดกัน หรือสร้างด้วยโครงสร้างเป็นมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับ บ้านลักษณะนี้มักจะจำกัดกับผู้ที่มียาได้ระดับดี เป็นข้าราชการ และมีความ เป็นอยู่ค่อนข้างดี และมีสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยมักจะติดถนน ตรอก ซอย ให้สามารถ เดินทางสัญจรด้วยความสะดวกสบายอันเป็นผลมาจากการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

2. ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

จากผลการวิจัย (ตารางที่ 9) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกกลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นว่าจากการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจในระดับมากที่สุด 51.1 สาเหตุเพราะโดยทั่วไปแล้วปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตคนเรามักจะคำนึงถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ การหาอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้นำมาซึ่งการใช้จ่ายในการเลี้ยงปากท้องของตนเอง ส่วนที่เห็นเด่นชัดมากขึ้นของผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจคือการเปลี่ยนแปลงของแรงงานจากภาคเกษตรสู่แรงงานภาคอุตสาหกรรม การทำงานในบริษัท ห้างร้าน การบริการในตัวเมือง ความรู้ทางการเกษตรดั้งเดิมสูญหายไป ผลผลิตทางการเกษตรลดลง พื้นที่ทำนา พื้นที่ว่างเปล่าลดลง และหันไปแข่งขันกันทางธุรกิจสูง ส่งผลให้มีความกระตือรือร้นในการหาเลี้ยงชีพท่ามกลางกระแสการบริโภควัตถุอย่างโทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่นMP3 ส่งผลก่อให้เกิดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมาเป็นการบริโภคสิ่งของฟุ่มเฟือยอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกกลุ่มตัวอย่างแสดงความเห็นว่าจากการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมในระดับมากที่สุด 55.5 เป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในบางด้าน เช่น ความเชื่อมั่นในทางศาสนาลดลงในประเด็นของบทบาทพระสงฆ์ การประพาศิตินว่าควรเคารพหรือไม่ แต่ตามหลักคำสอนตามพระพุทธศาสนาดั้งเดิมนั้นมิได้ลดลงแต่ประการใด ส่วนการทำบุญตักบาตรหากเป็นวันหยุดใหญ่ก็ไปที่วัด บ้างใส่บาตรพระบิณฑบาตช่วงเช้า บ้างก็ไม่มีเวลาเพราะต้องรีบออกไปทำงาน จำนวนคนที่ไปวัดเฉพาะผู้หลักผู้ใหญ่ เด็กวัยรุ่นยังคงมีน้อยเช่นเดิม คล้ายคลึงกับอยุธยา ต้นประยูร (2523, อ้างใน สุกัญญา พิสัยพันธ์, 2534: 26-27) ที่กล่าวถึงผลการเจริญเติบโตของเมืองจะทำให้ความเชื่อมั่นในศาสนาและความเคร่งครัดประเพณีลดลง ความเป็นมิตรโอบอ้อมอารีกับคนแปลกหน้าที่มาเยือนน้อยลง ความไม่ไว้วางใจกันเกิดขึ้นเพราะคนมากหน้าหลายตามักจะมาในหลายรูปแบบของมิชฌาชีพเกรงจะเกิดความไม่ปลอดภัยจากอาชญากรรม แต่ในบางหมู่บ้านยังมีรูปแบบวิถีชีวิตตามชนบทห่างไกลจากตัวเมือง โอกาสในการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงกันยังพอมีให้เห็นอยู่ แต่สำหรับชุมชนที่อยู่ติดเขตเมืองแทบไม่มีโอกาสให้เห็นเท่าใดนัก ผลกระทบด้านสังคมในสิ่งดีๆ ก็เกิดขึ้นไม่แพ้กัน นั่นคือ การรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้นทำให้โลกทัศน์กว้างไกล และรับรู้ความเป็นไปตลอดเวลาและเพิ่มพูนทักษะความรู้รอบตัวให้แก่ตนเองด้วย ส่วนความสัมพันธ์หรือความผูกพันกับชุมชนที่ตนอยู่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ยังมีความผูกพันกับชุมชนและมี

ความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ในทางตรงกันข้าม ก็มีผู้ที่คิดว่าตนเองมีความผูกพันกับชุมชนที่ตนอาศัยน้อยเพราะเพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนได้ไม่นาน อีกกลุ่มจะเป็นพวกที่ไม่พึงพอใจกับการทำงานและไม่ได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนหลังจากที่แสดงความคิดเห็นออกไปและไม่มีผลตอบรับกลับมาจึงต้องถอยตัวออกห่าง ด้านประเพณีท้องถิ่น งานประจำปียังคงมีอยู่แต่เฉพาะเทศกาลสำคัญ ๆ เท่านั้น และผู้วิจัยได้ทำการสอบถามเพิ่มเติมถึงเรื่องการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นมอญซ่อนผ้า หมากเก็บ ม้าก้านกล้วย เป็นต้น ผลปรากฏเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่มีให้เห็นแล้ว เด็กๆ สมัยนี้มักจะเล่นเครื่องเล่นที่ทันสมัย ทำจากพลาสติกหลายรูปแบบ หลายสีสัน เครื่องเล่นเป็นชุดเสริมสร้างทักษะทางร่างกายและสมอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมีค่า แต่เสียโอกาสที่จะเรียนรู้การละเล่นอย่างไทยสมัยก่อนที่เป็นเอกลักษณ์อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เป็นไปตามยุคสมัย หากการอนุรักษ์ไว้เพื่อการเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นก็สามารถนำมาเป็นจุดขายได้

3. การทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรอิสระด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว การเป็นสมาชิกกลุ่ม สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย การใช้ประโยชน์ที่ดิน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า

3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา (จังหวัดอื่นๆ) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมีโอกาสในการหางานที่ดีกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษาน้อย เมื่อมีงานที่ดีก็จะสามารถหารายได้หรือมีเงินเดือนสูงเป็นการเพิ่มศักยภาพของตนเองและเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม คล้ายคลึงกับAnderson (พวงเพ็ญ ชุนหวราณ, 2543: 10) กล่าวถึง ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น

เนื่องจากเมืองเป็นศูนย์กลางความเจริญก้าวหน้าและเป็นที่รวมของนักวิชาการสาขาต่างๆ อีกมากมายก่อให้เกิดงานเพิ่มและรายได้ตามมา

ภูมิลำเนา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่นๆ แสดงความคิดเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจเนื่องจากเป็นผู้ที่โยกย้ายจากจังหวัดอื่นๆ เข้ามาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกเพราะเห็นว่า มีสิ่งที่ดีกว่าที่เดิมที่พวกเขาเคยอยู่ มีงานทำ สามารถหางานเพื่อเลี้ยงชีพได้ หากอยู่ไปนานๆ เข้าคงมองเป็นเรื่องปกติประจำวัน ผลกระทบต่อวิถีชีวิตอาจมีความคงที่ไปเรื่อยๆ

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตรจะเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เพราะด้วยความซับซ้อนของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ นวัตกรรมทางการผลิตสูงขึ้น ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นแต่ราคาของผลผลิตทางการเกษตรลดลง ขายที่ทำกินทั้งพื้นที่ทำนา ทำไร่ซึ่งมีราคาสูงขึ้นหลายสิบเท่า ดังนั้นทำให้คนในสังคมได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นเมืองไม่จำเป็นต้องทำการเกษตรอีก สอดคล้องกับ โสภณ แท่งเพชร (2540: 60) ที่พบว่าผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของเมืองเป็นเรื่องของการเสียพื้นที่ด้านการเกษตร รูปแบบการทำการเกษตรเปลี่ยนแปลงเป็นการเช่าเพื่อทำการเพาะปลูกพืชชนิดใหม่เพื่อป้อนตลาดในเมือง

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพแวดล้อมติดบ้านเรือน จะเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เพราะเป็นชุมชน และชุมชนเหล่านี้ หากอยู่ใกล้โรงงานก็จะเข้าถึงได้ง่าย เป็นลักษณะสำคัญที่สุดของความเป็นเมือง คนที่อยู่ในเขตเมืองจะอยู่ใกล้หน่วยผลิตเข้าถึงแหล่งจ้างงานได้ง่ายและหน่วยผลิตอย่างโรงงานจะอยู่ใกล้กับหน่วยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน อาคารพาณิชย์ จึงมีลักษณะพึ่งพาอาศัยกันระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค สภาพแวดล้อมที่ติดกับบ้านเรือนเชิงภูมิศาสตร์ด้านพื้นที่นั้นพบว่าเป็นที่ที่มีสภาพรองรับการอยู่อาศัยเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ในลำดับต่อไป

สำหรับตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งให้เห็นว่า เพศ สถานภาพสมรสไม่ว่าชายหรือหญิง โสด สมรส ปัจจุบันมีโอกาสในด้านการงานเลี้ยงชีพพอๆ กันหรือมีสิทธิเท่าเทียมกัน อายุไม่ได้มีความสัมพันธ์กับ

ผลกระทบด้านความเป็นอยู่เนื่องจากการใช้ชีวิตของกลุ่มตัวอย่างก็เป็นไปตามปกติ อาชีพและรายได้บุคคลที่มีอาชีพและรายได้มั่นคงไม่ได้มีผลกระทบด้านเศรษฐกิจเท่าไรนัก นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงทำให้พวกเขาไม่ประสบปัญหา รูปแบบครอบครัว ขนาดครอบครัวจะเป็นอย่างไรพวกเขายังคงมีความสามารถในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านไม่ให้เกิดตกบกพร่อง และการเป็นสมาชิกกลุ่มภายในชุมชนนั้นมีโอกาสเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรจึงไม่รู้สึกรถึงผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

3.2 ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครอบครัว การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า

ระดับการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงเห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมเพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ สถาบันการศึกษาแข่งขันกันเพื่อให้เป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพและผลิตนักเรียนนักศึกษาออกไปอย่างมีคุณภาพเช่นกัน สังคมคาดหวังกับผู้ที่จบการศึกษาในระดับสูงๆ นอกจากจะมีความรู้เยอะ จะต้องมีความดีด้วย ดังคำที่กล่าวว่า “ความรู้คู่คุณธรรม”

ขนาดครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีครอบครัวขนาดเล็กเห็นว่า การเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมในทางตรงกันข้าม เพราะยังมีครอบครัวขนาดเล็กมากผลกระทบต่อวิถีชีวิตก็มีน้อยลงทั้งนี้อันเนื่องมาจากทุกอย่างเจริญก้าวหน้าทั้งการแพทย์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคมก็ต้องเจริญตามไปด้วย การวางแผนครอบครัวจึงเป็นนโยบายที่มีผลต่อสังคม ทำให้แต่ละครอบครัวลดจำนวนบุตรลง เนื่องจากภาวะการพึ่งตนเองกันมากขึ้น สอดคล้องกับ ขวลิขิต หมั่นนุช (2536: 18) พบว่า ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมเริ่มจากหน่วยพื้นฐานของสังคมนั้นคือ ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดของครอบครัวจากครอบครัวขนาดใหญ่หรือขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือเล็ก หรือเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวแต่งงานจึงนิยมแยกออกไปจากครอบครัวเดิม

สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน เห็นว่าการเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมเนื่องจาก สภาพแวดล้อมติดบ้านเรือนนั้นเห็นว่าเพื่อนบ้านกันมีคนแปลกหน้ามาอยู่อาศัยในชุมชนมากขึ้นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง การอยู่แบบตัวใครตัวมันแฝงเข้ามาในหมู่บ้านโดยไม่ทันตั้งตัว ไม่ค่อยมีเวลามาจับกลุ่มพูดคุยกันเพราะต่างคนต่างมีงานที่ตนต้องรับผิดชอบ ไม่รู้ด้วยว่าบ้านที่อยู่ใกล้บ้านตัวเอง กำลังทำอะไรกันอยู่ จึงเป็นเหตุให้นำไปสู่เรื่องราวปัญหาสังคมมากมาย ในปัจจุบันจะมีแต่กลุ่มผู้ที่มีอายุที่อยู่บ้านและรู้จักคุ้นเคยกันมาเป็นเวลานานแล้วเท่านั้นที่พูดคุยกันในช่วงเวลากลางวัน คล้ายกับงานวิจัยของ Pual Knox and Steven Pinch (2000: 205) เสนอวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมเมืองตะวันตกจะเป็นแนวลบ ปัญหาสังคมมักเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล กลุ่ม อาชญากรรม การจราจรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ที่ดิน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำการเกษตร เห็นว่า การเจริญเติบโตของเมืองมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคมเนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรลดลง บางครั้งเกิดน้ำท่วม ภัยแล้งจึงไม่คุ้มกันทำให้ต้องขายที่ดินทำการเกษตรไปอยู่ในมือของกลุ่มนักธุรกิจ พ่อค้า ข้าราชการ ซึ่งอาจเกิดความแออัดมากขึ้นในอนาคต

สำหรับตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภูมิลำเนา อาชีพ รายได้ รูปแบบครอบครัว และการเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้ทำให้ลักษณะชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป จะเพศหญิงหรือชายสามารถเปิดกว้างในการรับรู้ข่าวสาร เข้าสังคม ติดต่อกับเพื่อนฝูงเป็นประจำจึงไม่เห็นว่ามีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ อายุเติบโตไปพร้อมๆ กับการเจริญเติบโตของเมือง มีอายุ มีประสบการณ์จึงคิดว่าไม่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่สามารถปรับตัวไปตามการเปลี่ยนแปลงได้ อย่าง ภูมิลำเนาไม่ว่าจะเป็นที่ไหนๆ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอยู่ตลอดเวลาเมื่อย้ายที่อยู่ได้รับและซึมซับวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างจากวัฒนธรรมดั้งเดิม การมีอาชีพ รายได้ มีรูปแบบครอบครัวเดียว และการเป็นสมาชิกกลุ่มในสังคม เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้ไม่ก่อปัญหาสังคมยังก่อให้เกิดแนวโน้มที่ดีต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เพิ่มรายได้ การสร้างความสามัคคีกันในหมู่บ้านจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเจริญเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกและในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ศึกษาผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกด้านเศรษฐกิจและสังคม และศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรส หรือสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่ถูกสุ่มขึ้นมาจากชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 14 ตำบล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi – stage sampling) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลทุติยภูมิทางด้านประชากรจากหนังสือสถิติรายปี สำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสร้างแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 366 ราย ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติก (logistic regression analysis) แบบ binary logistic

ผลการวิจัยข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ภายนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544 – 2548 เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงประชากรในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก อัตราของการเปลี่ยนแปลงลดน้อยลง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงประชากรนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก และการเปลี่ยนแปลงประชากรเป็นไปอย่างไม่คงที่ ลักษณะการกระจายตัวของประชากรไปศูนย์กลางของความเจริญโดยเฉพาะศูนย์กลางของการศึกษา ศูนย์กลางด้านการค้า ตลาดขยายออกไปเรื่อยๆจนพื้นที่นอกสุด รวมไปถึงโครงสร้างของชุมชนที่แผ่ออกจากศูนย์กลางไปตามเส้นทางคมนาคม ชุมชนบางแห่งจึงถูกแบ่งเป็นส่วนๆไปตามถนนออกสู่ชานเมืองและมีแนวโน้ม

อย่างนี้เรื่อยไป ด้านข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นเพศชายและเพศหญิงในสัดส่วนพอๆ กัน จำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีอายุอยู่ในช่วง 38 - 56 ปี โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 47 ปี ส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีภูมิลำเนาอยู่ในพิษณุโลก อาชีพ ทำนาทำไร่ ค้าขาย และรับจ้าง มีรายได้อยู่ในช่วง 5,000 - 10,000 บาท โดยมีค่ามัธยฐานของรายได้เท่ากับ 6,000 บาท โครงสร้างครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว มีขนาดเล็ก และเป็นสมาชิกกลุ่ม ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินมักใช้เป็นที่พักอาศัย และทำการเกษตร ส่วนสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยนั้นติดถนน และติดบ้านเรือน

ผลการศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจากการเจริญเติบโตของเมือง แยกศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างใหญ่มีความเห็นต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจมาก ร้อยละ 51.10 มีความเห็นต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่น้อย ร้อยละ 48.90 ส่วนด้านสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันโดยส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบมากร้อยละ 55.50 และมีผลกระทบมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่น้อย ร้อยละ 44.50

การทดสอบสมมติฐาน ปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ภูมิลำเนา (จังหวัดอื่นๆ) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก คือ ระดับการศึกษา ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ คือ ภูมิลำเนา (จังหวัดอื่นๆ) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร และสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน และปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐ-สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครอบครัว การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน มีความสัมพันธ์กับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ด้านสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวก คือ ระดับการศึกษา ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ คือ ขนาดครอบครัว (เล็ก) การใช้ประโยชน์ที่ดินทำการเกษตร สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัยติดบ้านเรือน เมื่อทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัยแล้ว การศึกษารุ่นนี้ได้เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษา 14 ชุมชนที่อยู่นอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก พบว่าสภาพปัญหาของชุมชนขาดมาตรการที่แน่ชัดในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ด้านการเมืองที่ยังขาดความเป็นธรรม

น้ำประปายังขาดการดูแลเรื่องความสะอาด ปัญหากลุ่มวัยรุ่นทะเลาะวิวาทกัน ค่าครองชีพสินค้าแพงขึ้น ปัญหาหนี้สิน การกำจัดขยะโดยการเผาซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกสุขลักษณะ น้ำท่วมและปัญหาภัยแล้ง เป็นต้น เมื่อปัญหาเกิดขึ้นการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งที่ควรตามมาสิ่งที่ประชาชนต้องการให้เกิดการพัฒนา คือ ด้านการเมืองหรือต้องการผู้นำที่มีความสามารถและคุณธรรม ให้ตนเองมีงานทำที่มั่นคง มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมส่งเสริมสุขภาพ มีระบบสุขภาพีบาลอาหารและน้ำดื่มเป็นการพัฒนาสร้างเสริมสิ่งที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ปณูจิตสำนึกเด็กปัจจุบันให้มีใจรักในการเรียนเพื่อประโยชน์แก่ตัวเองในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรมีการกระจายการบริการโครงสร้างพื้นฐานเป็นไปอย่างทั่วถึงไม่เน้นพัฒนาเฉพาะในย่านศูนย์กลางเป็นสำคัญซึ่งหากการวางแผนการพัฒนาเมืองเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีการบังคับใช้อย่างถูกต้องจะช่วยลดช่องว่างระหว่างพื้นที่ภายในชุมชนเดียวกัน ระหว่างชุมชนให้น้อยลงซึ่งจะทำให้การเติบโตของเมืองมีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นไปด้วยความเสมอภาค และการนำเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเพียงแนวทางหนึ่งที่เสนอแนะสำหรับการรองรับการเติบโตของเมืองตามแผนพัฒนาที่แยกอินโดจีนในอนาคต การที่จังหวัดพิษณุโลกมีพื้นฐานการเป็นเมืองสำคัญของภาคเหนือตอนล่าง

2. ผลจากการศึกษาผลกระทบต่อยุติวิธชีวิตความเป็นอยู่จากการเจริญเติบโตของเมืองนั้น จะช่วยให้สามารถทราบทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ควรพยายามแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาชุมชนด้านทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ เช่น สิ่งแวดล้อม เมื่อแนวโน้มของผลกระทบต่อยุติวิธชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มขึ้นเกิดภาวะการณ์พึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นความเหนียวแน่นของบุคคลในชุมชนยังคงมีอยู่หรือไม่ หากมีความเหนียวแน่นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงคงอยู่ก็เป็นผลดีต่อความร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชน แต่จากผลการศึกษาที่ระบุถึงความสัมพันธ์ของบุคคลลดลงจึงเป็นผลต่อการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการพัฒนาชุมชน บทบาทสำคัญจึงอยู่ที่นักพัฒนาสังคมที่ต้องเข้าถึงประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างพลังของชุมชนโดยอาศัยผู้นำที่เข้มแข็ง วัฒนธรรมชาวบ้าน การรักกันฉันท์พี่น้อง แบ่งปันช่วยเหลือหรือจิตสำนึกที่เชื่อในพลังท้องถิ่นอันเป็นพลังพื้นฐานที่มีอยู่แล้วในชุมชนไทยเป็นเส้นทางการพัฒนา

การรวมพลังของชุมชนนี้จะตอบสนองนโยบายของภาครัฐ นั่นคือ การพึ่งตนเองของชุมชนแต่ละแห่ง รู้จักคุณค่าของทรัพยากร สามารถอยู่บนพื้นฐานหรือการเลี้ยงตนเองโดยไม่รอภาครัฐ สนับสนุนเพียงฝ่ายเดียวจะทำให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ เกิดชุมชนเข้มแข็งต่อไป

3. ชุมชนแต่ละแห่งควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเป็นพิษ ภาวะของการเจริญเติบโตของเมืองที่แม้ปัจจุบันเทคโนโลยีจะก้าวหน้าอาจส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ดังนั้นจึงควรใช้เทคโนโลยีควบคู่ไปกับการอนุรักษ์แวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนการใช้สารเคมีเพื่อให้ได้ผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมากและไม่เป็นโทษต่อสภาพแวดล้อมและร่างกาย ทั้งนี้ทั้งนั้นเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่อาจจะเลยได้ควรมีการส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบของทุกฝ่าย คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ตามมากับการเจริญเติบโตของเมือง เน้นการศึกษาและหากแนวทางเพื่อเสริมสร้างทัศนคติให้แก่ประชาชนในการร่วมมือกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน ขณะเดียวกันจะต้องมีความจริงจังที่จะรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี และควรจะเปิดเผยข้อมูลที่ชัดเจนต่อสาธารณะอย่างแท้จริง

4. รัฐควรกระจายงานต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเมือง เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน ความล่าช้า ความขัดแย้ง ในการวางแผน ปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่นเนื่องจากการดำเนินงานต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม และความต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเมืองที่เกิดขึ้นได้ทัน่วงที

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะเป็นประเด็นมากกว่าคำถามจึงเหมาะกับการนำไปใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นประเด็นเชิงนามธรรม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ การศึกษาวิถีคิดที่เป็นผลตามมาจากการกลายเป็นเมืองในครั้งต่อไป

2. ควรศึกษาถึงความสำคัญต่อมิติต่างๆ เช่น มิติทางทรัพยากรมนุษย์ มิติทางทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางทรัพยากรเศรษฐกิจ-สังคม ตลอดจนพื้นที่เครือข่ายภายใต้แผนพัฒนาสี่แยกอินโดจีน

ในกระแสของการพัฒนาเมืองเพื่อใช้ประโยชน์ในการปรับทิศทางของการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะต่อไป

3. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากผู้วิจัยศึกษาอันจะทำให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการพัฒนาเมืองเพราะสภาพพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกันจึงต้องคำนึงถึงเงื่อนไขต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์กับการวางแผนและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กัลยา วาณิชย์ปัญญา. 2549. **สถิติสำหรับงานวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การเคหะแห่งชาติและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนเรศวร. 2549. **โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตเมืองพิษณุโลก** (online). www.nhanet.or.th/house/report1.pdf, 10 กันยายน 2549.

แก้วกัณหา อนุญญุตถน. 2548. **รูปแบบองค์การพัฒนาเมืองเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน**
กรณีศึกษา: โครงการบ้านเอื้ออาทรรังสิตคลองสาน. วิทยานิพนธ์การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อมมหบัณฑิต สาขาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล, ประพีร์ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสวาทดี, สุดาภิรมย์แก้ว และ สุรพันธ์ เพชรภา. 2547. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 11.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชวลิต หมิ่นนุช. 2536. อิทธิพลและผลกระทบความเป็นเมือง: แนวทางแก้ไขควบคุมระดับนโยบาย. *Chulalongkorn Review* 5 (19 เมษายน-มิถุนายน 2536): 32-55.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. ม.ป.ป.. **เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชานิเวศวิทยามนุษย์แนวคิดทฤษฎีและการประยุกต์ประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. 2545. **วิธีการวิจัยทางสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณรงค์ เล็งประชา. 2544. **วิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.

- दनัย บวรเกียรติกุล. 2539. การศึกษารูปแบบการขยายตัวและปัญหาที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดาร์ณี ถวิลพัฒน์กุล. 2541. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. 2548. การบริหารการพัฒนาความหมายเนื้อหาแนวทางและปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชัย เพ็งพินิจ. 2544. วิถีชีวิตของเกษตรกรชาวนาเมืองภายหลังการขยายที่ดินทำกิน: กรณีศึกษาชาวบ้านโนนม่วงหมู่ที่ 3 ตำบลศิลา อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญนาค ตีวกุล. 2545. เมืองและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีดา เชาวพิเศษ. 2542. การวางแผนเพื่อการจัดการด้านการขยายตัวของชุมชนเมืองอันเป็นผลมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรมบริเวณจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร:กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนผังเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด, ทิพย์วัลย์ ตูลยะสุข, วีระศักดิ์ จารุชัยนิวัฒน์ และ กิตติพงษ์ พิพิฑกุล. 2540. ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองที่มีต่อชุมชนรอบนอก:กรณีศึกษาบ้านหนองโจด หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านเป็ด อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น. โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระธรรมปิฎก. 2549. การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พวงเพ็ญ ชูณหปภาณ. 2543. รายงานการวิจัยการปรับตัวของสตรีที่เลี้ยงบุตรตามลำพังใน
ชุมชน. กรุงเทพมหานคร: คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรีภา สวัสดิ์. 2545. การเจริญเติบโตของเมืองหนองบัวลำภูภายหลังการยกฐานะเป็น
เทศบาล. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางผังเมือง,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

_____. 2549. ศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร: โอเดียร์สแควร์.

วรรณรินทร์ พัฒนะเนก. 2543. วิวัฒนาการชุมชนและการผังเมือง CITY PLANING.
ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต.

ศิริรัตน์ ธานีรัตนานนท์. 2542. การย้ายถิ่นและความเป็นเมือง. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา
คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยสงขลานครินทร์.

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพิษณุโลก. 2548. ผังเมืองรวมจังหวัดพิษณุโลก.
กรมโยธาธิการและผังเมืองกระทรวงมหาดไทย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สมุดสถิติรายปีประเทศไทยพ.ศ. 2538 - 2546. กรุงเทพมหานคร:
สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการ
แข่งขันของภาคเหนือ:การพัฒนาประตูการค้าภาคเหนือ(online).
http://cdc_server.nesdb.go.th/datawarehouse/research-north.html,
1 พฤษภาคม 2550.

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ. ยุทธศาสตร์ 3 กลุ่มจังหวัดภาคเหนือ (online).

www.nesdb.go.th/Portals/0/dev_ability/meeting/data_19.48.pdf, 1 พฤษภาคม 2550.

สุกัญญา พิสัยพันธ์. 2534. **ความเป็นเมืองกับการย้ายถิ่นในเขตชนเมืองของจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548. **เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.

สุทธนู ศรีไสย์. 2548. **สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา สุวรรณอม, ศิริวรรณ ศิริบุญ, จันทร์เพ็ญ แสงเทียนฉาย และ ชาญวิทย์ วสยางกูร. 2531. **ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเมืองกับการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ ศรีโพนุลย์สินธุ์. 2539. **ภูมิศาสตร์เมืองในประเทศไทยที่3**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โสภณ แท่งเพชร. 2540. ผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองต่อองค์กรภายในท้องถิ่น: กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่. **นิเวศวิทยา** 24 (2): 61-70.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก. 2549. **นโยบายสี่แยกอินโดจีน** (online). www.phitsanulok.go.th/indogeen.htm, 24 กุมภาพันธ์ 2549.

อนูชาติ พวงลำลี. 2536. **รายงานการประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานครคหศึกษาร.ศ.211:ทิศทางและเครือข่ายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.

อำพน หมวดเมือง. 2531. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการขยายตัวเมือง:กรณีศึกษานบ้านหัวอิฐ ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Bruce, L. 1987. Ending Ecology's Ethnocentrism:Thai Replication and Extensions of Ecological Research. **Rural Sociology**. Florida, Boca Raton, 483-500.

Dinh, T. and B. Hoa. 1997. **Application of Remote Sensing and FIS Technologies as Tools for Studying Urban Growth and Assessing Land Use Potential in Urban Planing for Hanoi** (online). <http://www.star.ait.ac.th/research/> thesis, October 17, 2006.

Friedmann, J. 1979. **Territory and Function : The Evolution of Regional Planning**. London: Edward Arnold.

Liu, Y. 2005. **Urban Growth in Tianjin,1993-2003** (online). <http://www.itc.nl/library>, October 18, 2006.

Paul, k. and S. Pinch. 2000. **Urban Social Geography an Introduction**. Forth Edition, London: Ashford Colour Press.

Philip, M.H. 1956. **The Study of Urbanization**. New York: Wiley.

Simmel, G. 1971. The Metropolis and Mental Life. In D. Levine. (Ed.). **Georg Simmel**, Chicago: University of Chicago Press, 324-339.

United Nations. 1999. **Human Development Report**. New York: Oxford University Press.

Wikipedia the free encyclopedia. **Urban Growth** (online). http://en.wikipedia.org/wiki/Urban_Growth_Boundary, October 18, 2006.

Wirth, L. 1938. Urbanism as a Way of Life. **American Journal of Sociology**.
XZIV (1): 8-20.

Windeler, D. 1998. **Urban Growth Modelling in San Diego, California** (online).
www.angelfire.com, October 17, 2006.

Zelinsky, W. 1971. The Hypothesis of the Mobility Transition. **Geographical Review**
61: 219-249.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

เลขที่แบบสอบถาม_____

เรื่อง

“ผลกระทบจากการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
ในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก”

คำชี้แจง แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการเจริญเติบโตของเมืองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลก ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรที่ทำการศึกษา

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์(นาย/นาง/น.ส.)_____	เพศ (0) ชาย (1) หญิง	
สัมภาษณ์บ้านเลขที่ _____ หมู่ที่ _____ ตำบล _____ อำเภอ เมือง จังหวัด พิษณุโลก		

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ

(0) ชาย

(1) หญิง

2. อายุ _____ ปี (จนถึงวันเกิดครั้งสุดท้าย)

3. สถานภาพสมรส

(1) โสด

(2) สมรส

(3) หม้าย

(4) หย่าร้าง

(5) แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

(1) ไม่ได้รับการศึกษา

(2) ประถมศึกษา

(3) มัธยมศึกษาตอนต้น

(4) มัธยมศึกษาตอนปลาย

(5) อนุปริญญา

(6)ปริญญาตรี

(7) อื่นๆ ระบุ.....

5. ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ที่ใด

(0) พิษณุโลก

(1) จังหวัดอื่น ระบุ.....

6. อาชีพ

(0) ไม่ได้ประกอบอาชีพ

(1) ทำนา

(2) ค้าขาย

(3) รับจ้าง

(4) ข้าราชการ

(5) อื่นๆ ระบุ.....

7. รายได้ _____ บาท/เดือน

8. รูปแบบครอบครัว

- (0) เดี่ยว (1) ขยาย

9. ขนาดครอบครัว

- (0) เล็ก (1) ใหญ่

10. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้าง

- (0) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด

- (1) เป็นสมาชิกกลุ่ม

- (1) กลุ่มแม่บ้าน

- (2) กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน

- (3) กลุ่มผู้สูงอายุ

- (4) กลุ่มสหกรณ์การเกษตร

- (5) กลุ่มออมทรัพย์

- (6) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน

- (7) กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน

- (8) กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน

- (9) กลุ่มอื่นๆ ระบุ.....

11. ท่านใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่ในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- (1) ที่พักอาศัย

- (2) ทำการเกษตร

- (3) ให้เช่า

- (4) อุตสาหกรรม

- (5) อื่นๆ ระบุ.....

12. สภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- (1) ติดถนน

- (2) ติดที่นา

- (3) ติดโรงงาน

- (4) ติดศูนย์การค้า

- (5) ติดอาคารพาณิชย์

- (6) ติดวัด

- (7) ติดมหาวิทยาลัย

- (8) แม่น้ำลำคลอง

- (9) ติดบ้านเรือน

- (10) อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรที่ศึกษา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (0)	รหัส
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>			
1. ที่ดินที่เป็นพื้นที่ว่างในชุมชนมีน้อยลง			_____
2. การทำมาหากินในเขตชุมชนมีความหลากหลาย			_____
3. ธุรกิจการค้าในเขตชุมชนมีมาก			_____
4. ที่ดินบางแห่งในชุมชนถูกใช้เป็นโรงงานอุตสาหกรรม			_____
5. มีการขายที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น			_____
6. มีการทำน่าน้อยลง			_____
7. กระตือรือร้นในการหางานทำเพื่อเลี้ยงชีพ			_____
8. มีการแข่งขันกันทางธุรกิจสูง			_____
9. มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพบ่อยครั้ง			_____
10. บุคคลในครอบครัวประกอบอาชีพต่างกัน			_____
11. มีช่องทางการหาอาชีพง่ายขึ้น			_____
12. ทำงานตามความถนัดของตนเอง			_____
13. สินค้ามีราคาแพง			_____
14. คนที่มีฐานะการเงินดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง			_____

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (0)	รหัส
15. คนที่มีภาระงานดีมักได้รับการพูดถึงบ่อยครั้ง			_____
16. ค่าใช้จ่ายของครอบครัวเพิ่มขึ้น			_____
17. มีรายได้เพิ่มขึ้น			_____
18. รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ			_____
19. มีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น			_____
<u>ด้านสังคม</u>			
20. เขตชุมชนของท่านมีคนจำนวนมาก			_____
21. ผู้คนย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนของท่านมาก			_____
22. ผู้คนในชุมชนของท่านพากันย้ายถิ่นออกไปอยู่ในตัวเมือง			_____
23. สถานที่ราชการในชุมชนของท่านมีมาก			_____
24. ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมาก			_____
25. ถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต			_____
26. ลักษณะการทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับ			_____
27. การเดินทางไปมาสะดวกสบาย			_____
28. สมาชิกในครอบครัวมีลักษณะต่างคนต่างอยู่			_____
29. ครอบครัวไม่มีความมั่นคง			_____

ผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่	ใช่ (1)	ไม่ใช่ (0)	รหัส
31. รู้จักเพื่อนบ้านอย่างผิวเผิน			_____
32. ไม่มีการแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้กับเพื่อนบ้าน			_____
33. ความเชื่อมั่นในศาสนาลดลง			_____
34. ประเพณีท้องถิ่นเลือนหายไป			_____
35. มีความผูกพันต่อชุมชนลดลง			_____
36. มีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง			_____
37. รู้ทันข่าวสารบ้านเมืองเพิ่มขึ้น			_____
38. มีการแต่งกายที่ทันสมัยอยู่เสมอ			_____
39. ภายในชุมชนมีความแออัด			_____
40. มีความปลอดภัยจากอาชญากรรม			_____
41. มีปัญหาด้านขยะที่เพิ่มมากขึ้น			_____
42. กล้าตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง			_____
43. ความไว้วางใจระหว่างกันลดลง			_____
44. มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆตามบทบาทหน้าที่			_____
45. มีกิจกรรมหลากหลายเพื่อให้คนมารวมกลุ่มกันเป็นสมาคม และองค์กร			_____
46. การดำเนินงานของสมาคมและองค์กรเป็นไปอย่างมีระเบียบ			_____

ส่วนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน

1. ด้านสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์สาธารณะ ถนน รถโดยสาร)

1.1 ปัญหา

.....

.....

.....

1.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2. ด้านสาธารณูปการ (โรงเรียน โรงพยาบาล คลินิก สถานเอนกนามัย ตลาด สถานีตำรวจ สถานีดับเพลิง ธนาคาร)

2.1 ปัญหา

.....

.....

.....

2.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3. ด้านสิ่งแวดล้อมและมลภาวะ (น้ำเสีย อากาศ จราจร อาชญากรรม ฯลฯ)

3.1 ปัญหา

.....

.....

.....

3.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

4. อื่นๆ

4.1 ปัญหา

.....

.....

.....

4.2 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

😊😊 ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือค่ะ 😊😊

ภาคผนวก ข

ข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

1. ตำบลจอมทอง

ประวัติความเป็นมา: ตำบลจอมทองเดิมเป็นหมู่บ้านชื่อ "บ้านจอมทอง" ซึ่งแต่เดิมบ้านจอมทองชื่อ "บ้านกระจอมทอง" เนื่องจากในอดีตได้มีการขุดพบกระจอมทองในบริเวณเจดีย์สามองค์ที่บ้านจอมทองในปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับตำบลมะตูม อ.พรหมพิราม และได้เรียกชื่อบ้านสืบทอดกันมาจากกระจอมเป็นจอม เมื่อมีการตั้งหมู่บ้านจึงได้ตั้งชื่อเป็นบ้านจอมทอง และใช้เป็นชื่อของตำบลด้วย ภาษาพูดของชาวตำบลจอมทอง มีภาษาพูดเหมือนชาวภาคกลางผสมกับภาษาพื้นเมืองมีสำเนียงคล้าย ๆ ภาษาพูดของชาวสุโขทัย

พื้นที่ทั้งหมดเป็นที่ราบลุ่ม ดินมีความสมบูรณ์อยู่ในเขตรบบชลประทาน มีพื้นที่ทั้งหมด 22,375 ไร่ (35.8 ตร.กม.) มีแม่น้ำน่านไหลผ่านพื้นที่ทุกหมู่บ้านของตำบล (สองฝั่งแม่น้ำ)

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ค้าขาย

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดจอมทอง 2) วัดท่าตะเคียน 3) สถานีอนามัยจอมทอง 4) สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติจอมทอง 5) วัดเกาะแก้ว 6) พิพิธภัณฑ์หลวงปู่ฤทธิ์ 7) สบnaan (บริเวณที่แม่น้ำน่านบรรจบกับแม่น้ำแควน้อย)

2. ตำบลดอนทอง

ประวัติความเป็นมา: ตำบลดอนทอง จัดตั้งมานานแล้ว ไม่สามารถสืบทราบได้และไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษอพยพมาจากบ้านไผ่ล้อม ตำบลทุ่งยั้ง อ. เมือง จ. อุตรดิตถ์ เดิมเรียกว่า "บ้านเนินทอง" หรือ "บ้านดอนตันทอง" มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ดอน บริเวณชายทุ่งรอบหมู่บ้าน มีต้นทองกวาวขึ้นอยู่โดยรอบ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านดอนทอง ประมาณ 600 ปีมาแล้ว

สภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ราบลุ่มทำนา และมีภูเขาอยู่ตามแนวเขตทิศตะวันตกของตำบล ซึ่งที่บริเวณชายเขาเป็นที่ทำไร่

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน/ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ (โค, กระบือ) อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ และรับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) อ่างเก็บน้ำห้วยส้มเค็ม 2) วัดดอนทอง มีต้นยาง อายุ 600 ปี 3) โรงเรียนดอนทองวิทยา (มัธยม) 4) สถานีอนามัยตำบลดอนทอง 2 แห่ง

3. ตำบลท่าทอง

ประวัติความเป็นมา: เดิมเรียกบ้านจุฬามณีแต่ต่อมาให้มีการเรียกชื่อ ตำบล จึงเล่าต่อกันว่าชุมชนนี้เจริญมาก มีการค้าขายข้าวเปลือก นำลงที่ทำบ้านจุฬามณีตลอดแนวแม่น้ำน่าน เรือขนข้าวเปลือกลงขายที่บางกอกและเมื่อขายได้ เงินก็จะซื้อทองกลับมาขายกันตามชุมชนริมแม่น้ำน่าน และตำบลใกล้เคียง สร้างความร่ำรวยและมีฐานะกันถ้วนหน้า ทำให้มีการค้าทองเกิดขึ้นบริเวณทำนายนี้นี้ เวลาจะซื้อทองจะมารอเรือเข้าทำน้ำแล้วซื้อขายทองกัน จึงสันนิษฐานได้ว่า ตำบลท่าทองน่าจะมาจากการค้าขายทองที่ทำนายนี้นี้

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ปลูกผัก

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดจุฬามณี 2) สำนักงานชลประทานที่ 3 3) สหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก 4) วัดจุนาค 5) วัดสว่างอารมณ์ 6) แพลาน้ำวัดจุนาง 7) โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม

4. ตำบลท่าโพธิ์

ประวัติความเป็นมา: ในอดีตมีต้นโพธิ์สูงใหญ่ ผู้คนเดินทางผ่านไปมาซึ่งเป็นป่า ก็จะหยุดพักและเป็นที่สังเกตในการเดินทาง โดยมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน ต่อมาเมื่อผู้คนมาจับจองพื้นที่ทำกิน อาศัยหนาแน่นขึ้นบริเวณใกล้ต้นโพธิ์ใหญ่ ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยนเรศวรตั้งขึ้น ทำให้ชุมชนเกิดความหนาแน่น ประชากรเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน บริเวณโดยรอบของตำบลมีพื้นที่ทำการเกษตร 70 % 30% เป็นชุมชนเมือง (มหาวิทยาลัยนเรศวร)

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน/ทำไร่ รับจ้าง อาชีพเสริม ปลูกผัก/ทำสวน

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) มหาวิทยาลัยนเรศวร 2) โรงเรียนวัดสะกดน้ำมัน 3) โรงเรียนวัดยางเอน 4) โรงเรียนวัดคู้วารี 5) โรงเรียนบ้านคลองหนองเหล็ก 6) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังวน 7) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านยางเอน 8) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังส้มซ่า 9) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคลองหนองเหล็ก 10) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านคู้วารี 11) วัดยางเอน 12) วัดคู้วารี 13) วัดสะกดน้ำมัน

5. ตำบลบ้านกร่าง

ประวัติความเป็นมา: แต่เดิม มีต้นกร่างท่าวัว ขนาดใหญ่ 3 คนโอบ ซึ่งเป็นไม้ยืนต้นสูงใหญ่ 1 ต้น มีอายุประมาณ 100 ปี เมื่อทางราชการได้กำหนดให้เป็นเขตพื้นที่ตำบลและช่วงขณะนั้น ได้มีขุนกร่าง เกรียงไกร ได้เข้ามาปกครองดูแล ชาวบ้านในเขตพื้นที่จึงได้ตั้งชื่อว่า "ตำบลบ้านกร่าง"

สภาพทั่วไปของตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองพิษณุโลก ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 7 กิโลเมตร

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ค้าขาย เลี้ยงสัตว์

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดพระขาวชัยสิทธิ์ 2) สถานีอนามัย 3) องค์การบริหารส่วนตำบล 4) มีบึงธรรมชาติขนาดใหญ่ (บึงแม่ระหัน)

6. ตำบลบ้านคลอง

ประวัติความเป็นมา: พื้นที่ตำบลบ้านคลองเดิม เป็นพื้นที่ทำนา มีลำคลองมากมาย ปัจจุบันเมื่อมีการใช้ประโยชน์เปลี่ยนไปจากเดิมมาเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย/ร้านค้า จึงมีการถมคลองต่าง ๆ ใช้เป็นถนนแทน

สภาพทั่วไปของตำบลพื้นที่ในตำบลเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำเกษตร เนื่องจากอยู่ในเขตเมือง จึงมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ มาเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย/การค้า ธุรกิจ/บ้านจัดสรร

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา ทำสวนทำไร่ รับราชการ/รับจ้าง/ค้าขาย อาชีพเสริม หัตถกรรม,อุตสาหกรรมในครัวเรือน ค้าขาย

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 2) โรงพยาบาลค่ายสมเด็จพระนเรศวรฯ 3) วิทยาลัยสารพัดช่างพิษณุโลก 4) สำนักงานขนส่งจังหวัด (แห่งที่หนึ่ง) 5) โรงเรียนวัดยาง (มีมานะวิทยา) 6) สถานีไฟฟ้าย่อย (กฟผ.-กฟผ.) 7) วัดยาง 8) วัดไก่เตี้ย 9) วัดสุทธวาสดี 10) สถานีอนามัยบ้านคลอง

7. ตำบลปากโทก

ประวัติความเป็นมา: คำว่า "ปากโทก" มาจากคำเดิมที่ว่า "ปากอุทก" แปลว่า ปากน้ำ เพราะมีแม่น้ำ 2 สาย คือ แม่น้ำน่านและแควน้อย ไหลมาบรรจบกัน แต่ก่อนตำบลปากโทกมีพื้นที่ครอบคลุมตำบลพลายชุมพล และตำบลจอมทอง อำเภอเมืองพิษณุโลก เป็นบางส่วน ปัจจุบันใช้แม่น้ำน่านเป็นเขตแบ่งพื้นที่ตำบล และบ้านปากโทก ขณะนี้เป็นหมู่ที่ 4 ของตำบลจอมทอง ราษฎรที่อาศัยอยู่ในตำบลปากโทกส่วนใหญ่เป็นคนท้องถิ่น มีส่วนหนึ่งอพยพมาจากประเทศลาว

สภาพทั่วไปของตำบล: เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำไหลผ่าน พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการกสิกรรม

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดไผ่ค่อม 2) วัดป่าสัก 3) วัดแสงดาว 4) ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล 5) โรงเรียนวัดไผ่ค่อม 6) โรงเรียนบ้านตูม 7) โรงเรียนวัดแสงดาว 8) สถานีอนามัยตำบลปากโทก

8. ตำบลบึงพระ

ประวัติความเป็นมา: เดิมมีแม่น้ำไหลผ่านตำบลและมีพ่อค้าล่องเรือสำเภาบรรทุกพระมาตามลำน้ำ พอมาถึงคู้้งน้ำแห่งหนึ่งเรือสำเภาบรรทุกพระได้อับปางลง แต่นั้นมาถ้าวันใดพระจันทร์เต็มดวงในบึงจะมีพระเฝดขึ้นมาจากบึงให้ชาวบ้านได้เห็นกัน จึงทำให้ชาวบ้าน เรียกว่า "บึงพระ" ปัจจุบันบึงพระอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของตำบล และต่อมาจึงได้นำมาเป็นชื่อของตำบล "บึงพระ" สภาพทั่วไปของตำบลบึงพระ พื้นที่เป็นที่ราบ

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา ทำสวนผัก อาชีพเสริม รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) องค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ 3) วัดบึงพระ 4) วัดพิกุลทอง 5) วัดสะพานสี่ 6) โรงเรียนวัดพิกุลทอง 7) โรงเรียนวัดบึงพระ 8) โรงเรียนสะพานสี่ 9) สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. 10) วิทยาลัยบึงพระพาณิขยการ

9. ตำบลพลายชุมพล

ประวัติความเป็นมา: แต่ก่อนเป็นสถานที่ชุมนุมของกองกำลังไพร่พลเป็นที่ตั้งฐานทัพของฝ่ายพระนเรศวรมหาราช เพื่อที่จะเคลื่อนไปสู่จุดอื่น ดังนั้น จึงเป็นที่มาของคำว่า "พลายชุมพล"

สภาพทั่วไปของตำบลเป็นชุมชนหนาแน่น มีถนนลาดยางและคอนกรีตเชื่อมติดต่อกัน ห่างจากอำเภอ 4 กม.

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดตาล 2) วัดพลายชุมพล 3) สถานีอนามัยพลายชุมพล

10. ตำบลวัดจันทร์

ประวัติความเป็นมา: จากการบอกเล่าของผู้แก่ผู้เฒ่าเล่าให้ฟังว่าตำบลวัดจันทร์ มีวัดเก่าแก่อยู 3 วัด ที่เรียกว่าวัดจันทร์ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งของวัดนั้น มีต้นจันทร์ขึ้นมากจึงตั้งชื่อตามสภาพ

ที่มีต้นจันทน์นั้นว่า “ตำบลวัดจันทร์” มีบ้านเรือนตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำน่านจึงเรียกชื่อตามวัดที่ตั้งว่า วัดจันทร์ตะวันออกและวัดจันทร์ตะวันตก

สภาพทั่วไปของตำบลพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มอยู่สองฝั่งแม่น้ำน่าน จึงเหมาะในการทำการเกษตรและประกอบด้วยคลองธรรมชาติเช่นคลองกระเบื้อง คลองประทานฯ เป็นสายหลักในการทำการเกษตรของชุมชน

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ค้าขาย อุตสาหกรรมในครัวเรือน

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล วัดหลวงพ่อโต หมู่ที่ 7

11. ตำบลห้วยรอ

ประวัติความเป็นมา: ราษฎรส่วนมากในตำบลห้วยรอเป็นคนท้องถิ่น แต่ก่อนพื้นที่รวมกับตำบลพลาชุมพล โดยมีชื่อตำบลวัดตาล ต่อมาแยกเป็น 2 ตำบล โดยอาศัยแม่น้ำน่านเป็นเส้นแบ่งเขตตำบล โดยที่ตำบลห้วยรออยู่ฝั่งตะวันออก ตำบลพลาชุมพลอยู่ฝั่งตะวันตก ตั้งชื่อว่า “ห้วยรอ” เนื่องจาก หมู่ที่ 4 (บ้านตาปะขาวหาย) ซึ่งมีแม่น้ำน่านไหลผ่าน มีสถานที่อยู่แห่งหนึ่ง แม่น้ำไหลโค้งก้นเขาตลิ่ง ชาวบ้านจึงนำเสามาปักกันดินริมตลิ่ง ซึ่งเสานี้เรียกตามภาษาพื้นบ้านว่า “หลักรอ” หรือ “เสารอ” และเรียกชื่อบ้านว่า “บ้านศิระชะรอ” ซึ่งจะยังคงปรากฏอยู่ในโฉนดที่ดินฉบับเก่า ๆ ต่อมาเรียกสั้น ๆ ว่า “ห้วยรอ” เมื่อแยกเขตตำบลใหม่เลยใช้ชื่อว่า “ตำบลห้วยรอ”

สภาพทั่วไปของตำบล เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำน่านซึ่งไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตก ทำให้มีพื้นที่เหมาะแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำนา และการประมง แต่ก็มักจะประสบปัญหาเรื่องภัยแล้งในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในฤดูน้ำหลากอยู่เป็นประจำ

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้าง ค้าขาย การประมง

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ เขต 8 2) สำนักงานพัฒนาที่ดิน เขต 8 3) กองช่าง งบประมาณนครพิบูลย์โลก 4) ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์เขต 9 5) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 10 6) สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพิษณุโลก 7) สำนัก

ประชาสัมพันธ์เขต 4 8) ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลงที่ 24 9) ศาลจังหวัดพิษณุโลกแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว 10) สถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท.11) 11) สำนักงานอัยการเขต 6 12) โรงเรียน 5 แห่ง

12. ตำบลสมอแข

ประวัติความเป็นมา: ตำบลสมอแขได้จัดตั้งมานานแล้ว จึงไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด ประชากรบางกลุ่มย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายภาคเหนือ ซึ่งมีประเพณีพื้นบ้านของตำบลโดยจะมีการทำบุญตักบาตรกลางบ้านและงานประเพณีสืบสานวัฒนธรรมไทยเป็นประจำทุกปีในเดือนมกราคม และม้งงานประเพณีอื่นๆ ในวันสำคัญต่างๆ ของคนไทยทั่วไป เดิมตำบลสมอแขแบ่งการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้านต่อมาในปี 2541 ได้แยกหมู่บ้านจากหมู่ที่ 2 ออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 2 เดิมเป็นบ้านลาดบัวขาว และหมู่ที่ 6 บ้านเนินมะคึก และในปี 2544 ได้มีการแยกหมู่บ้านกรมธรรม์-ดงประโดก หมู่ที่ 3 เป็น 3 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 3 เดิมบ้านดงประโดก หมู่ที่ 7 บ้านพงศธร-ชินลาภ และหมู่ที่ 8 บ้านกรมธรรม์-ฉัตรแก้ว ปัจจุบันตำบลสมอแขจึงมีหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน

สภาพทั่วไปของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการเกษตรและพื้นที่อยู่ใกล้เขตเมืองจึงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม รับจ้างทั่วไป

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดสระทองเทพนิมิต ม.1 2) วัดลาดบัวขาว ม.2 3) วัดศรีวนาราม ม.3 4) วัดสมอแข ม.4 5) วัดเนินมะคึก ม.6 6) วัดกรมธรรม์ ม.8 7) กองกำกับการ 5 สถานีตำรวจทางหลวง ม.4 8) อุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก ม.4 9) องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก ม.4 10) ค่ายสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ม.2 11) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ม.7

13. อรัญญิก

ประวัติความเป็นมา: สมัยอดีตที่ผ่านมา ชาวบ้านจะอาศัยอยู่บริเวณวัดอรัญญิก ซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่มาก ซึ่งวัดอรัญญิกเป็นวัดดั้งเดิม มีมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 1, 2 ซึ่งภายในวัด

จะมีเจดีย์เก่าแก่มาก และมีความศักดิ์สิทธิ์มาก สมัยก่อนชาวบ้านในแถบนั้น จะเข้าหลบภัยในบริเวณวัด เมื่อเกิดสงครามเกิดขึ้นเพื่อป้องกันอันตรายได้

สภาพทั่วไปของตำบลเป็นชุมชนร้อยละ 80 อีกร้อยละ 20 จะเป็นพื้นที่เกษตรเพียงเล็กน้อย

ข้อมูลอาชีพของตำบลอาชีพหลัก: รับจ้างทั่วไป อาชีพเสริม ปลูกผัก/ ทำสวน

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดอรัญญิก 2) วัดเขื่อนขันธุ์ 3) วัดเทพกุญชร 4) วัดสระสี่เหลี่ยม 5) วัดสระไม้แดง

14. ตำบลวัดพริก

ประวัติความเป็นมา: แต่ก่อนเป็นเขตตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการปลูกพริกกันมาก และในบริเวณนี้มีวัด ซึ่งปัจจุบันเป็นวัดอินทรีย์ จึงเรียกบริเวณนี้ว่าวัดพริก และได้มีการปลูกพริกกันอย่างแพร่หลาย ช้ามเขตไปถึงฝั่งแม่น้ำด้านตะวันตก ต่อมาได้แยกตัวออกมาตั้งเป็นตำบลจึงใช้ชื่อวัดพริกมาเป็นชื่อตำบล

สภาพทั่วไปของตำบลเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านกลางพื้นที่ แบ่งเป็นฝั่งตะวันออก (หมู่ 1-5) และฝั่งตะวันตก (หมู่ 6-10) การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแต่เดิมนั้น มักจะตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำซึ่งเป็นที่ดอน น้ำไม่ท่วมขัง และยังคงใช้ในการคมนาคมขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตร

ข้อมูลอาชีพของตำบล: อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม ทำสวน,ทำไร่,เลี้ยงปลาในกะชัง,เลี้ยงไก่

ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล 1) วัดบ้านใหม่ 2) วัดท่าโรงตะวันออก 3) วัดอินทรีย์ 4) วัดหล่ม 5) วัดเสาหิน 6) วัดท่าโรงตะวันตก 7) โรงเรียนวัดบ้านใหม่ 8) โรงเรียนวัดท่าโรงตะวันออก 9) โรงเรียนวัดอินทรีย์ 10) โรงเรียนวัดเสาหิน 11) โรงเรียนวัดท่าโรงตะวันตก 12) องค์การบริหารส่วนตำบล 13) สถานีอนามัยตำบลวัดพริก 14) สถานีอนามัยเสาหิน 15) ที่ทำการตำรวจชุมชน 16) หอสมุดเรือ/ต้นไผ่เขียนสูงที่สุดในโลก 17) เรือยาวเก่าแก่ 18) ศูนย์อบรมประชาชนตำบลวัดพริก

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ - นามสกุล

นางสาวสุกัญญา แดงเรือง

วัน เดือน ปีที่เกิด

วันที่ 29 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2525

สถานที่เกิด

จังหวัดพิษณุโลก

ประวัติการศึกษา

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษา) มหาวิทยาลัยบูรพา